

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

श्रीगण्ड प्रूपिना

(नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका)

बूबहाल ललितपुरमा स्थापित दीपङ्कर तथागत

वर्ष २६

अंक ४

ने.सं. १९१८ गुपुन्हि

वि.सं. २०५५ श्रावण पूर्णिमा

बु.सं. २५४२

इ.सं. १९१८ अगष्ट

अग्निटचावत संखारा

जन्म

वि.सं १९७२ जेठ कृष्ण द्वादशी

मृत्यु

वि.सं. २०५५ श्रावण ११ गते

दिवंगत कृष्णकुमारी शाक्य

उपासक बाबूकाजि शाक्यकी धर्मपत्नी कृष्णकुमारी शाक्य ८४ वर्षको उमेरमा दिवंगत हुनुभएकोमा समवेदना घ्यक गरी श्रद्धा व्यक्त गर्नेछले सञ्चबिधत सबैका तर्फबाट धन्यबाद जापन गरिएको छ । शाक्यचरित विहारकी पुराना उपासिका एवं कायगोतानोसति मावना, आनापानसति, सतिपशुन विप्रसन्नाद्यानमा विशेष दरखल मई प्रत्येक वर्षको वर्षाबासमा अष्टशीत र ध्यान पर्यक्तमा संलग्न रही २०२२ र २०२६ सालमा आयोजित एवं विभिन्न बोद्धतीर्थयात्रामा सहभागी भएको वहाँको गुण स्मरणीय छ ।

कुमारीपाटी. ललितपुर

फोन नं. ५३३४६३, ५३३४६८, ५२४७०८

अग्निटचावत संखारा

जन्म

वि.सं १९१७ भाद्र १० गते

मृत्यु

वि.सं. २०५५ वैशाख ५ गते

दिवंगत जगतबहादुर शाक्य

दिवंगत हुनु भएका जगतबहादुर शाक्यको निर्वाण कामना
गर्दै हार्दिक समवेदना व्यक्त गर्दछौं ।

सम्पूर्ण बौद्ध
उपासक उपासिकाहरू

श्रीलक्ष्मणदु वार्षिक

(नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका)

सल्लाहकार

मिश्रु कुमार काश्यप

फो. नं. २७१४२०

तीर्थनारायण मानन्धर

फो. नं. २७०३८६

सम्पादक

सुवर्ण शाक्य - २८१४६४

व्यवस्थापक

अष्टमुनि गुभाजु - २५४१११

प्रकाशक

मिश्रु धर्ममूर्ति

सचिव - आनन्दकुटी विहार गुठी

स्वयम्भू - २७१४२०

प्रधान - कार्यालय

आनन्दकुटीविहार, स्वयम्भू, काठमाडौं
पो.ब. नं. ३००७, फोन : २७१४२०

वर्ष २६ - अङ्क ४ - बु.सं. २५४२ - श्रावणपूर्णिमा

बृद्धवचन

सुमानुपर्सिस विहरन्तं, इन्द्रियेसु ग्रसंबुतं,

भोजनमित्र च ग्रमत्तञ्जुं, कृपीतं हीन बोरियं ।

तं वे पसहति मारो, वातो रुख्खं ब दुल्लभं ॥

शुभ हो भनी संकेर अज्ञानदृष्टिले हेरिहिंडने, इन्द्रिय संयम
नभएका, खानामा मात्राज्ञान नभएका, अल्छी र बीर्यहीनलाई
कमजोर रुखलाई बतासले ढाले भैं त्यसलाई मारले ढालिदिन्छ ।

असुमानुपर्सिस विहरन्तं, इन्द्रियेसु सखंबुतं,

भोजनमित्र च मत्तञ्जुं, सद्ध ग्रारद्धवीरियं ।

तं वे नप्यसहति मोरा, वातो सेलं व पढबतं'ति ॥

शुभ हो भनी ज्ञानदृष्टिले हेरिहिंडने, इन्द्रिय संयम भएका,
खानामा मात्राज्ञान भएका, श्रद्धा एवं बीर्य भएका लाई दुङ्गाको
पर्वतलाई बतासले हल्लाउन नसके भैं मारले छुन सकदैन ।

चूलकाल, मजिस्मकाल र महाकाल भन्ने तीनजना व्यापारी दाजु-
भाइहरूमध्ये जेठो र कान्ठो शास्त्राकहाँ गएर प्रवर्जित हुन गए । चूलकाल
सधै घरमात्र संक्षिरहने र महाकाल अनित्य, दुःख र अनात्म संज्ञी बसिरहने
गर्दथे । चूलकाललाई उनका दुइजना स्वीहरूले जबर्जस्ती गृहस्थमा फर्काए
र महाकाललाई उनका आठजना स्वीहरू भएपनि उनीहरूले फर्काउन
सकेनन् । ती दुई प्रवर्जित भएका मिश्रुहरूलाई लिएर जेठो कमजोर हुँदा
रुखलाई बतासले ढाले ज्ञैं गिराइदियो र कान्ठो दुङ्गाको पर्वत ज्ञैं भएको ले
उनलाई बतासले हल्लाउन नसके ज्ञैं गिराउन नसकेको कुरा संज्ञाउँदै शास्त्राले
उपर्युक्त गाथाहरू बताउनुभएको हो ।

वार्षिक प्राहकशुल्क रु. ६०।-

श्रावण प्राहक शुल्क रु. १०००।-

एक प्रतिको रु. ६।-

प्रचार प्रसार

नेपालीहरू आफ्नो राष्ट्रिय गौरवहरूको व्याख्या धेरै गर्छन् । सांस्कृतिक धार्मिक सामाजिक ऐतिहासिकतामा प्रकुलित हुन्छन् । आपनो देशको तारिफ गर्नेमा ज्यादै रमाइलो मान्छन् । प्रचार प्रसारको लागि अगाडि सर्वपन्ने कुरा प्रत्येकको मुखमा छ । वेद र अठार पुराणलाई संपत्तिको रूपमा तेस्याउँछन् अनि भगवान् बुद्धलाई साक्षीको रूपमा विशिष्टताको लागि उभ्याउँछन् । आफै आफ फुरुङ्ग हुन्छन् ।

यस्तो गौरवमय भावनालाई साकार गर्न नेपालीले के गरेका छन् ? मुस्लिमहरूले आधा विश्व-भन्दा बढी ओगटेर अगाडि बढ़दैछन् । इसाईहरू आफ्नोपनको प्रचार प्रसार र दिगो उद्देश्य पूर्तिका लागि चतुरताका साथ लागिरहेका छन् । नेपालीहरूले के गरेका छन् ? नेपालीहरूले के गरिरहेका छन् ? 'मुखमस्तीति वक्तव्यम्' । बोल्नको लागि बनेको मुख बाइरहेकाछन् । मनमस्तीमा स्वतन्त्र छन् ।

सरकार जनताको । जनता नेपाली हो । नेपालीको काम कुरो नेपालीलाई कसेर विकास अवरुद्ध गर्नेसिवाय के गरिरहेछन् भनी कुन क्षेत्रमा कोट्याउने ? मुखमा नेपाली गौरव छ भने जापान र अमेरिकामा वसेको छोराको तारिफ ! उनीहरू मातृभाषा र राष्ट्रभाषा बोल्नमा भन्दा विदेशी भाषामा बोल्नमा क्रियाशील रहन्छन् । यो प्रत्यक्ष नेपालीको स्वभाव देखिएको कुरा कसरी ढाक्छोप गर्ने ।

नेपाली धर्म संस्कृतिको प्रचार गर्ने पत्रिकाहरू यहाँ नगण्य छन् । त्यसमा पनि भएका पत्रिकाहरूलाई हुलाक कार्यालयले सुविधावाट वज्ञित गरी रोक लगाएका छन् । सरकारी नीति यस्तै छ । राष्ट्रिय बजेटमा क्रमण नै धेरै छ । नेपालको इज्जत भन्नेहरू आफैमा सीमित हुनुसिवाय सबैको अगाडि पामर र आलोच्य बन्ने आजको विचार जनमानसमा छ । नेपाली विद्वान् साँचै नै विद्वान् छन् आफ्नै व्यक्तिगत धरातललाई सिँगार्ने ।

यहाँ प्रचार प्रसार स्वदेशको होइन विदेशको छ । आपनो लागि होइन, विदेशीको लागि नै हरकाम भइरहेको हुन्छ । इशाईधर्म बढ्यो भनेर चिन्ता लिने र जिकर गर्नेहरूलाई एउटा नमूना प्रस्तुत गर्न सकिन्छ होला कि मासिकरूपमा संचालित बुद्धधर्मको एकमात्र पुरानो पत्रिका आनन्दभूमि जिल्लामा पठाउन हुलाक दर्ता भई सुविधा प्रदान गरिरहेको मा अब सो सुविधा भिक्किएको छ । नेपाली धर्म प्रचारका सुविधा भिक्केर अरु धर्मको प्रचार भयो भन्नु साँचै नै नेपालीपन भनेर हिँडीत अब हामीले ? अरु नेपाली धर्मका प्रचार प्रसारका पत्रिकाहरू पनि त्यसरी नै उपेक्षित छन् नेपालमा । यही हो प्रचार प्रसारको गति नेपालको ।

जीवनमा धर्मको मूल्य

-चन्द्रकाजि शाक्य

यताबहाल, लगन

धर्मको निवास मानिसको हृदयमा कुछ। यो स्वयं मानिसको स्वभावको एक अंग हो। मानिसको हृदयबाट प्रत्येक बस्तु बिलोन हुँदै जान सबै तर ईश्वरमा विश्वास, जुन संसारका सबै धर्महरूको चरम स्वीकृति हो, अटल रहिरहन्छ।

धर्म जीवनको प्रमुख बस्तु हो। यो जीवनको प्रकाश र विधान पनि हो। एक विद्वान् दार्शनिकले भन्न-भएको छ, “आकाशमा उड्नु कुनै चमत्कार होइन किनकि धिनलाग्दा जिंगा तथा लामखुट्टै हूँ यस्तो आकाशमा उड्न सक्छन्, उड्छन् पनि। पुल या डुङ्गा बिना ठूला ठूला नदीहरू पार तरेर जानु पनि चमत्कार होइन किनकि एक मासुली कुकुर पनि त नदी पार तरेर जान सबै तर दुःखीजनलाई सहायता गर्नु एक यस्तो चमत्कार हो, जुन पवित्रात्मा भएका मानिसले मात्र गर्ने गर्दछ।” बुद्धधर्मले यस्तै आत्मिक धर्म र आत्मिक विनियतामाथि जोड दिने गर्दछ जुन ग्रन्थ शास्त्रबाट ग्रन्थात् अद्वाबाट उत्पन्न हुन्छ।

अद्वा य्यो बस्तु हो जुनले ठूलो पर्वतसम्मलाई हल्लाइदिमसबै। अद्वा संकल्पको एक वृत्ति हो, अन्तरप्रात्माको शक्ति र सम्पूर्ण आत्माको प्रतिभावना पनि हो। अद्वामा हामी मस्तिष्कद्वारा मात्र विश्वास गर्दैनौ तर आफ्नो भित्री हृदय र शरीरद्वारा समेत विश्वास गर्दछौ। त्यसमा खालि विचारको चिन्तामात्र गरिर्दैन तर त्यो जीवन र मनको भित्री गहिराइबाट मिस्केर आउँछ।

अधिकांश मानिसहरू कुनै प्रयत्न ने नगरी धर्मलाई सजिलो तरिकाले प्राप्त गर्न चाहन्छन्, जस्तो माझीहरूले समुद्रको किनारामा परिरहेका सिपीहरू टिम्बे गर्दछन्। उनीहरूमा अध्ययनशील खोजी गर्ने धर्म या शक्ति ने छैन। उनीहरू जसरी किताब पसलबाट पुस्तकहरू किन्ने गर्दछन्, कुखुरा पालनेहरूसँग फुल किन्ने गर्दछन्। त्यस्तै औषधि पसलहरूमा औषधि किन्ने गर्दछन्, उस्तै प्रकारले उनीहरू उपदेश दिनेहरू या गुरु पुरोहितहरूले दिएका मन्त्रहरू जयेर या कुनै पुस्तकहरू पढेर वा कसेलाई केही रूपैयां दिएर धर्म प्राप्त गर्न खोज्छन्। यो उनीहरूको भूल हो।

धर्मात्मा बन्नको लागि त तिनीहरूले धेरै मूल्य चुकाउनुपर्दछ, धेरै तपस्या गर्नुपर्दछ। यहाँ तपस्याको अभिभाव यो कठोर विन्तन र मनन गर्नु हो, जस्तो भगवान् बुद्धले गर्नुपर्दैको थियो। बहाले सबै सुखका बैमबहरू त्यागनुपर्यो, सबै सुख सयललाई अस्वीकार गर्नुपर्यो। यो वहाँको हृदयको कठोरताको कारणले होइन तर सत्यप्रति प्रेमको कारणले गर्दा हो। वहाँ^{*} आफ्नो आवेगपूर्ण प्रकृतिमाथि विजय पाउन सफल हुनुभयो र आकूले आफ्नाई संसारको लागि एक बर्ण बनाउन पनि सफल हुनुभयो।

धर्मको दृष्टिमा मानिसहरूप्रति प्रेम गर्नु त्यतिकै महत्त्वपूर्ण छ जितिको ईश्वरको पूजा गर्नुमा छ। छर छिमेकीहरूप्रति प्रेम गर्नु हामीमध्ये धेरैजसोको लागि यो एक विश्वासको बस्तु हो तर सन्तहरूको लागि

त यो उनीहरूको अस्तित्वको एक अंश हो । प्रेमको सम्बन्धमा जे जति हामीले विद्वान्‌हरूबाट सुन्ने गर्दछों तो सबै अरुलाई सजिलसित दोहन्याएर बताइदिन सकदछौं तर आपना साथीभाइहरूसित प्रेम गर्नु र उनीहरूकासाथ सन्तोषपूर्ण तरिकाले दीर्घ सम्बन्ध बनाई राख्न हामीलाई कठिन हुन्छ । प्रेमको लागि कल्पनाको एक अन्वेषणशील आँखाको आवश्यकता हुन्छ । जुन मानिसहरूमा यस्तो सुमधुर कल्पना छैन तिनीहरूलाई कल्पना प्रदान गर्न सकिंदैन । प्रेम एक यस्तो आसक्ति चेतना हो, जस्ताई कि व्यक्तिले आपनो आत्मक एकान्तमा विकसित गर्नुपर्ने हुन्न; यो एक यस्तो चेतना हो जो आफू स्वयं कष्ट सहन्न र अकको कष्टलाई असहा अनुभव गर्दैछ । यदि हामीमा यस्तो प्रकारको चेतनाको अभाव छ भने हामी वास्तवमा मानवप्राणी न होइनौं । सच्चा प्रेमी सम्पूर्ण संसारलाई आपनो देश र सम्पूर्ण मानव जातिलाई स्वदेश बन्धु सम्बन्ध । हामी गरिब मानिसका छोराछोरीलाई प्रेम गर्दैनौं, उनीहरूलाई दुर्दशाबाट बचाउन पनि हामी कुनै प्रयत्न नै गर्दैनौं जुन दुर्दशामा हामा आपने छोराछोरीहरू पहन् भन्ने हामी कल्पनासम्म पनि गर्न चाहैदैनौं । प्रेमको अर्थ हो व्यक्तिहरारा आपनोपन तथा आपनो भन्ने भावनालाई परिस्थान गर्नु ।

विनम् मानिसहरू नै संसारको मालिक बन्न सक्छन् नकि सुख र सुविधाभोगीहरू । यदि विरोध-माथि प्रेमले विजय पाउन सकेन भने एकैमात्र उपाय बाकी रहन्छ, त्यो हो सहने । हामी या त सहन सक्ने हुनुपर्यो या पलायन हुन सक्नुपर्यो धम्मपदमा लेखिएको छः—

“न हि वेरेन वेरानि – सम्मन्तिध कुदाचनं ।

प्रवेरेन च सम्मन्ति – एस धम्मो मनन्तनो ॥”

रिसले वेरभाव शान्त हुनेछैन, प्रेमभावले वेरभाव शान्त हुन सक्छ; यही सनातनदेवि चलिआएको धर्म हो । अझ एक ठाउंमा बुद्ध भगवान्ले भन्नुभएको छ— “भिक्षुहरू हो, यदि डाका तथा हत्याराहरूले तिमीहरूको हात खुट्टा नै करौंतीले काटिदिए तापनि तिनीहरूप्रति तिमीहरूले रिस गन्धो भने तिमीहरूले मेरो धर्म पालन गरिरहेका हुँदैनो ।” त्यसले उसबेलादेवि नै बौद्धमार्गीहरूले भन्दै आएका छन् कि हामी असहिष्णु मानिसहरूप्रति पनि सहिष्णु र हितक मानिसहरूप्रति पनि भद्र हुनुपर्दछ । साथै सांसारिक बस्तुहरूप्रति आसक्ति मानिसहरू साथ रहेता पनि ती बस्तुहरूप्रति अनासक्त रहनुपर्दछ ।

यो पूर्णतया निःस्वार्थ हुन्छ र निस्वार्थ नभइकन रहने सक्छन । जीवनमा प्रबल भावना भएका जातिहरूलाई यस्तो आदेश मन नपरेका पनि हुन सक्छन् । आजको देश, काल र परिस्थितिको रङ्गमञ्चमा यो भन्दा ठूलो अरु कुनै छैन ।

सुनको परीक्षा आगोमा हुन्छ र थ्रेष्ठ मानिसहरूको परीक्षा आपत विषयको भट्टीमा हुन्छ । त्यसले त्यस्ता मानिसहरूको भहत्व बढी हुन्छ जसले धेरै दुःख कष्ट झेलेका हुन्छन्; नकि त्यस्ता मानिसहरूको जसको जीवनमा एउटा पनि साँचो व्यथा सहेका छन् । यसको मतलब यो होइन कि मानिसहरूले सदैव कष्टै कष्ट सहिरहन् । प्रत्येक मानिसको कर्तव्य हो कि जुन दुःख तथा कष्टबाट बच्न सकिन्छ, त्यसबाट टाढे रहने तर आवश्यकता परेको बेला मानिसले आफूले कष्ट सहेर भएपनि मानवजीवनमा आइपर्ने असत्यहरू तथा कष्टहरू सकेसम्म टाढा हटाउने प्रयत्न गर्नुपर्दछ । यही नै हो जीवनमा धर्मको मूल्य । ॥

निर्वाण महासुख

— बुद्धाचार्य शाक्य

जीवनलाई दुःख, अनित्य र अनात्म सम्बन्धे कुनै पनि बौद्धमार्गीले यो देहलाई त्याग गरेपछि निर्वाणपद प्राप्त गर्न सकोस् भनी कामना गर्दछ तर बाँचुङ्जेल एक आपसमा मंत्री, करणा, मुदिता र उपेक्षामा आफू-लाई समर्पण गर्ने गुण संचय गर्न सकेन भने उसले निर्वाणको कल्पना गर्नु व्यर्थ र अर्थहीन हुन्छ । यदि निर्वाण पदकै आशा गर्नु हो भने काय, वाक् र कुशल बनाउने अभ्यास गर्नुपर्छ । चित्तलाई संबृति बोधिचित्त, परमार्थ, अनुत्तर र प्रणिधान (इच्छा र आचरण) मा निरन्तर लगाउँदै जानुपर्छ जसलाई क्रमशः विज्ञाचरण, हृदय र चित्तशुद्धि भन्दछ । यसको माध्यमबाट आफूभित्र सुगतगर्भ निर्माण गरिरहनुपर्छ जसबाट निर्वाणपद प्राप्त गर्न सकिनेछ ।

विज्ञाचरण मंत्री, करणा, मुदिता र उपेक्षाको मूल जड निर्वाण गरी विकसित गर्ने र त्यसलाई निरन्तरता दिने हो भने हृदयमा निर्वाणको भावना र प्रेरणाको निचोड गर्ने शक्तिलाई प्रवाहित गर्नुपर्छ । अनि चित्त संबृति बोधिचित्त, परमार्थ सुगतगर्भ संरचना र त्यसलाई सुदृढ बनाउने हेतु प्राप्त गर्न सक्नुपर्छ, बुद्धधर्मको विपश्यनामा देवताहरूको हृदय भावनाको मंत्र र ज्ञानको लोत पनि निर्वाणका लागि आवश्यक भएको भनिन्छ । विपश्यनाको सिद्धान्तअनुसार परिगमनको जरूरी छ । परिगमनको अर्थ नै कुशल काय, वाक् र चित्त भनिएको छ । परिगमन अवस्थामा आइपर्ने शारीरिक मानसिक र बौद्धिक बाधाहरू अर्थात् मारहरू आए यसलाई प्रथत्पूर्वक स्वयंबाट हटाउँदै वा पंछाउँदै जाने गर्नुपर्छ ।

निर्वाण पदमा पुन तपस्या गर्नुपर्छ । बुद्धधर्ममा तपस्याको अर्थ चित्त एकाधिता गरी एकान्तमा बसेर विचरण, हृदय र चित्तलाई शुद्धि गर्ने हो । जुन बेला काम, क्रोध, लोभ, मोह, ईर्ष्या र अहंभावना उत्पत्ति भयो त्यसलाई दमन गर्नुपर्छ । काम, क्रोध, लोभ, मोह, ईर्ष्या र अहंभावलाई दमन गर्न सकलता प्राप्त गर्नु नै मारहरूमाथि विजय प्राप्त गर्नु हो । कुनैपनि मारहरूका विरुद्ध विजय प्राप्त गर्न आर्यारूपांगिक मार्ग, सम्यक् दृष्टि, सम्यक् संकल्प, सम्यक् वाचा, सम्यक् कर्मात्, सम्यक् आजीविका, सम्यक् व्यायाम, सम्यक् स्मृति र सम्यक् समाधि अस्त्र बज्जे छन् । यदि आवक हुन् भने सम्यक् ज्ञान र सम्यक् विमुक्ति पनि पूरा गर्न सक्नुपर्छ । यसे सन्दर्भमा कुनैपनि मारबाट छुन नसकिने शक्ति निरन्तर बृद्धि गर्दै जान दशबल— दान, शील, क्षान्ति, वीर्य, ध्यान, प्रज्ञा, प्रणिधि, उपाय, बल र ज्ञानको शक्तिमा पारंगत हुन सक्नुपर्छ । दशबललाई सुदृढ गर्न दश अकुशल निमूल गर्न सक्नुपर्छ । ती दश अकुशल हुन्— शरीरबाट तीन प्रकारका पापहरू कस्तलाई हिसां वा यातना नगर्ने, चोरी र व्यभिचार नगर्ने, बचनबाट चार पापहरू झूठ, चुकली र गाली गलौज नगर्ने र मिनिरहेकालाई फुट उने काम नगर्ने र मनबाट तीन पापहरू— कस्तको विरुद्ध घमण्ड, दाह र कुदृष्टि नगर्ने हुन् ।

भगवान् बुद्धको उपदेशअनुसार जहाँ प्राप, पृथ्वी, तेज र वायु हुँदैन, हस्त, दीर्घ र सूक्ष्म विशाल हुँदैन, शुभ र अशुभ छैन, नाम रूप निरुद्ध छ स्थही निर्वाण स्थान हो । जुन देखन नसक्ने विज्ञान हो, जुन

अनन्त र सर्वत्र स्थानमा प्रभावित छन् त्यहाँ आप, पृथ्वी, तेज र वायु हुँदैन । त्यहाँ हस्त, दीर्घ, सूक्ष्म विशाल, शुभ, अशुभ, नामरूपका दोष पनि नरही निविद्ध हुन्छ । संक्षिप्तमा विज्ञान निरुद्ध हुच्च साथै यी सबै निरुद्ध हुन्छन् । यससम्बन्धी कुराहरू केवडूसुलमा उल्लेख छ ।

यस्ते ग्रन्ती अथंमा भन्ने हो भने काम संज्ञा निरुद्ध, वितर्कविचार निरुद्ध, प्रीति निरुद्ध, आध्यास प्रश्वास निरुद्ध, रूप संज्ञा निरुद्ध, अनन्त आकाश निरुद्ध अनन्त विज्ञान संज्ञा निरुद्ध, कुनैपनि विधय छ भन्ने भावनानिरुद्ध, संज्ञा र वेदना निरुद्ध भए निर्वाण प्राप्त हुन्छ जसलाई अर्थ, हित र सुख हुने नौ बटा धर्म भनिएको छ ।

उपर्युक्त तथ्यहरूबाट यो प्रष्ट हुन्छ कि बुद्धधर्म अनन्त सुख र निर्वाण प्राप्त गर्नका लागि हो । वर्तमान देहमा धैर्य, सहनशीलता, र अप्रमादी हुन केही कठिन भएपनि सुख नै दिने, सोहीको फलले देह त्यागपछि महासुख र आनन्दमय संसारमा विहार गरिरहन पाउने धर्म पनि बुद्धधर्म नै हो ।

एकत्व काम र अनेकत्व संज्ञा भएका, एकत्व काम र एकत्व संज्ञा भएका, एकत्व संज्ञा र अनेकत्व संज्ञा भएका र एकत्व काय र एकत्व संज्ञा भएका सत्त्व-हरू रहने लोकभन्दा भिन्नै प्रकारका लोक निर्माण लोकमा पुग्न बुद्धधर्म हो । दीघ निकायअनुसार पदार्थ, सत्य र धार्मिकका साथै कुनैपनि दोषरहित आदर्शमा बस्ने र रहने कहिल्ये आक्षेपयोग्य हुनेछैन । यसले शास्त्रा अर्थात् सम्यक् संबुद्धलाई कहिल्ये कुनै प्रकारको आक्षेप लगायत पनि लाग्नेछैन ।

आदिबुद्धहरूका समयदेखि चलिआएको परम्परालाई हेनें हो भने दीघनिकायको महपदान-सुत्तमा

भनिएको छ— ‘सबै प्रकारको पाप नगर्नु, कुशल कर्ममा लाग्नु, चित्तलाई शुद्ध गर्नु बुद्धहरूको अनुशासन हो । कडा वचन र दुर्बचन प्रयोग नगर्नु, कसेउपर हिंसा नगर्नु, प्राप्त भएका मोक्षमा सञ्चुष्ठि हुनु, भोजनमा माप्राप्त हुनु, अरण्य निवास र समाधि अभ्यास गर्नु बुद्धहरूको अनुशासन हो ।’ बुद्धहरूका उपर्युक्त अनुशासन यदि कसेले पालन गर्दछ भने उसलाई यही देहमा सुख प्राप्त हुन्छ र मृत्युपछि त्योभन्दा बढी महासुख प्राप्त हुन्छ ।

उपादानको कारण भव, भवको कारण तृष्णा, तृष्णाको कारण वेदना, वेदनाको कारण स्पर्श, स्पर्शको कारण षडायतन, षडायतनको कारण संसर्ग स्पर्श, षडायतनके कारण नाम र रूप, नाम र रूपको कारण विज्ञान उत्पन्न हुन्छ । विज्ञानबाट पुनः फर्केर क्रमशः जन्म, बुद्ध, रोगी, मृत्यु र रथ्युको क्रममा लागियदछ । जस्तै विज्ञानको कारण नाम र रूप, त्यसपछि षडायतन, त्यसपछि स्पर्श, वेदना, तृष्णा उपादान र भव उत्पत्ति हुने गर्दछन् । तीने भवको कारण पुनर्जन्म, जरा, व्याधि, मरण, शोक आदि हुन्छन् । यसे कारण भव, उपादान, तृष्णा, वेदना, स्पर्श, षडायतन, नाम रूप, विज्ञानको चक्र क्रमशः फुटाल्दै जान जो समर्थ छ उसले निर्वाण प्राप्त गर्न सक्छ भनी बुझ्नु जरूरी छ ।

नाप रूप, वेदना, संज्ञा, सस्कार र विज्ञान, जसलाई पञ्च उपादान भन्दछ, प्रत्येकको जन्ममा उदय हुने हो र प्रलय एवं अस्त पनि हुन्छ । यस कुरालाई जति गहिराइमा जाँदै अध्ययन गर्दछ त्यति नै दुःख, अनित्य र अनात्मका कुराहरूको सत्य बोध गर्न सकिन्छ । प्रज्ञा, प्रज्ञिधि, उपाय, बल र ज्ञान पारमि हुन सके निर्वाण पदमा लम्कन सजिलो हुन्छ ।

मृत्युपछि आत्माले बास गर्न जाने ३१ लोकहरूको व्याल्या गरिएको छ । एक तीस लोकलाई कामलोक,

रूपलोक र अरुपलोकमा विभाजन गरिएको छ । काम-लोकभित्र सुगतिलोक र अपायलोक छन् भने सुगतिलोकमा मनूष्य, चतुर्महिराज, शक्वेवराज इन्द्र (वायु-तिशदेव), यामादेव, श्रोतापञ्च (तुष्टिदेव), निर्मणिरति-देव र बसवति गरी सात लोक भएको मानिन्छ । अपायलोक भन्नाले नरक, तिर्थक, प्रेत र असुर चार लोक भएको मानिन्छ ।

रूपलोकलाई ब्रह्मलोक पनि भनिएको छ जसमा पाँच ध्यान भूमिको बर्णन गरिएको छ । प्रथम ध्यान भूमि भन्नाले ब्रह्मापारी सज्जा, ब्रह्मपुरोहित र महाब्रह्मा, द्वितीय ध्यान भूमि भन्नाले परितामा, अप्यमानामा र आभाश्वरबाट तृतीय ध्यान भूमि भन्नाले परितामुभा, अप्यनामुभा र सुभकिन्दा चतुर्थ ध्यान भूमि भन्नाले वेदफल र असंज्ञत (संज्ञाविहीन) अनि पञ्चम ध्यान भूमि भन्नाले श्रविश, अत १, सुदुस्सा, सुदस्सी र अक्षिनिठ (सबैभन्दा माथिका अनागामी पुद्गलहरू मात्र रहने) भनिएको छ ।

अरुपलोक, जसलाई अरुप ब्रह्म पनि भनिन्छ, रूप विनाका नाम स्कन्ध मात्र रहिरहने मानिएको छ । यसलाई आकाशनड्चायतन, विज्ञानड्चायतन, आकि-ड्चायतन र नेवसड्चानासड्चायतन भनी विभाजन गरिएको छ । आकाश अनन्तको भावना गर्ने आकाश-नड्चायतन, विज्ञान अनन्तको भावना गर्ने विज्ञानड्चायतन, विज्ञान केही होइन र छुँन भन्ने भावना गर्ने आकाशड्चायतन र छ छुँन भन्ने भावना गर्ने नेव-सड्चानासड्चायतनका भूमिहरू मानिएका छन् । सत्त्व प्राणीहरूको मृत्युपछि तिनीहरूको कर्मफल अनुसार ३१ लोकमध्ये एकमा बास गर्ने जाने विश्वास गरिएको छ । अतः निर्वाण त्यही हो— जो कुनै पनि लोकमा जन्म हुनुपर्ने छुँन बल्कि महाशून्यमा पुगिन्छ ।

महायानीहरूका अनुसार कामलोकलाई सत्तलोक, रूपलोकलाई संखारलोक र अरुप लोकलाई श्रोकासलोक भन्दछन् । अनागामी फल प्राप्त गर्ने आपनो ध्यानको क्षमताअनुसार मुढावासभूमिमा जानु पर्दैन सोही ठाउँ-बाट निरोध अर्थात् निर्वाणमा पुग्न सकिन्छ अर्थात् बलेश निरोध गर्दै निर्वाणलाई साक्षात्कार गर्न सकिन्छ भनिन्छ । निर्वाणलाई साक्षात्कार गर्ने ने इच्छा छ भने श्रद्धा, हिरिमना (पाप नगर्ने), श्रोतप्ती पापकर्म गर्न डराउने), बहुधुति, धर्माभिलाषी, स्सुतिवान् र प्रजावान् हुनु अनिवार्य छ । यदि उपर्युक्त कुराहरूमा सफलता प्राप्त गर्न सक्यो भने यसै देहबाट निर्वाण मार्गमा जान सक्ने भनिएको छ । अतः यस निर्मित चित्तको अभिवृद्धि गर्न सक्नुपर्छ जसको कलस्वरूप अनित्य, अनात्म, अशुभ आदिनव (दुष्परिणाम), प्रह्लाद विराग र निरोधको संज्ञाभावना परिहाणी हुन सक्तैन । साथै वैरभाव, सत्पापदा (द्वेष) संविलष्ट र बशवर्तिका चित्त पखाल्दै अवैर, अव्यापदा, असंविलष्ट र अवशवर्ति-का चित्त निर्माण गर्न सक्नम हुनुपर्छ ।

निर्वाण प्राप्त गर्ने वा नगर्ने आपने चित्त हुन् । यससे चित्तलाई परिशुद्ध गरिरहनु ने निर्वाणको मार्गमा लागिरहनु हो ।

दूधबाट दही, दहीबाट नौनी, नौनीबाट छू, छूबाट संप्रिष्ठ-मण्ड हुने जस्तै चित्तलाई परिशुद्ध गर्दै जानु ने निर्वाणाभिलाषीहरूको कर्तव्य हो जसबाट लौकिक संज्ञा, लौकिक त्रिशक्ति, लौकिक व्यवहार र लौकिक प्रज्ञाप्तिबाट निलिप्त हुन सकिनेछ । दानद्वारा पुण्य बृद्धि गर्ने, संयमद्वारा बैरी नाश गर्ने, कुशलबाट पाप नाश गर्ने साथै राग, द्वेष, मोह, काम र अहंकार क्षय गरे निर्वाणको ढोका खुल्नेछ ।

समस्त सत्त्वप्राणीमा मृत्युको स्वभाव छ तर

मृत्युवरणको समयमा सम्पूर्ण तृष्णालाई त्यागन अप्रमादी हुनुपर्छ । जसले अप्रमादीका साथ मृत्यु वरण गर्न सक्षम उसले चिताएको लोकमा सजिलैसित पुग्न नसकिने कुरै छैन । अन्तराभवमा रहेदा पनि प्रसक्षताको अनुभव भई रहने चिश्वास गर्न सकिन्छ । यदि मृत्यु अवस्थामा आनावश्यक चिन्ता, माया, शंका र डरप्रति अवलङ्घ हुने हो भने प्रमादी अवस्थामा मृत्युवरण गर्नुपर्ने हुन्छ । आत्माले होश पाएपछि आत्म शान्त पार्न असक्षम हुनुपर्ने हुन्छ । जसको फलस्वरूप अन्तराभव अवस्थामा पनि दुःख, कष्ट र भयबाट पीडित भइरहनुपर्ने र अर्को जन्म पाउन पनि कठीन हुने गर्दछ । प्रमादीहरूले निर्वाणको मार्ग पैल्याउन सक्ने कुरै छैन ।

यदि कुनै पनि व्यक्ति मृत्युवरण गर्न लागिरहेछ अथवा लागेछ भने उसलाई अप्रमादी हुने ज्ञान बोध गरी दिनुपर्छ जसबाट मृत्युवरण गर्दा आत्मशान्ति मिलोस् । जसको फलस्वरूप अन्तराभव अवस्था पनि आनन्दमयी भइरहेछ । मृत्युवरण अवस्थामा प्रमादीका कुरा एवं आनावश्यक काम, ओध, लोभ, सोहर अहंकार भावना उत्पन्न हुने कुरा गरियो भने मृत्यु कष्टमय हुनुका साथै अन्तराभव अवस्थामा पनि सोही प्रभावले पीडित भएर दुःख, कष्ट र भय भोग्नुपर्ने हुन्छ । साथै त्यस्तै दृश्यहरू मात्र देखिरहनुपर्ने हुन्छ ।

दुःख, कष्ट र भयका साथ मृत्युवरण गर्न लागेछ वा लागिरहेछ भने उसलाई सुगति, मुक्ति, मोक्ष र निर्वाणका उपायमा बल गर्ने ज्ञान दिनुपर्छ जसबाट मृत्युवरण सजिलो हुनुका साथै मृत्युपछि कम्सेकम अरू केही नपाए पनि आत्माले शान्ति पाउन सकिन्छ । कुनै पनि प्राणी अकालको मुखमा पर्न लागेछ भने उसलाई बचाउनु धर्म नै हो । हत्या, आत्महत्या वा दुर्घटनामा कोही नपरोस् भन्ने भँगलको शिक्षा दिन

पनि धर्म नै हो किनभने हत्या, आत्महत्या वा दुर्घटनाबाट मृत्युवरण गर्न नपर्ने पिशाच, प्रेत वा अगतिमा जानुपर्दैन ।

अर्को कुरा मृत्युशेष्यामा रहेकालाई सम्पूर्ण तृष्णालाई त्याग गराउने बातावरण तयार गर्नुपर्छ । यसो गरेमा अन्तराभवमा नै नपुगी सीधै सुगति, मुक्ति, मोक्ष र निर्वाण मार्गमा पुग्न सजिलो हुनेछ । मृत्युवरणको बेला जसले जस्तो चित्त राख्दछ उसले त्यस्तै ठाउँमा जानुपर्ने हुेदा मृत्युवरण गर्नेलाई विशुद्ध भावना उत्पन्न गर्न सक्ने बातावरण तयार गर्नुपर्छ ।

कुनै पनि व्यक्ति मृत्युवरण गर्न लाग्दा देखेहरूले अनेक देवदेवीको नाम उच्चारण गराउने चलन मात्र नभएको होइन अकुशल, प्रमादी र तृष्णालाई सम्झन्छ भने उसलाई सुगति, मुक्ति, मोक्ष वा निर्वाणको अर्थ केही हुँदैन । उसलाई स्वर्गमा जाओस् भनेर पुरोहितद्वारा अनेक धर्म कर्म गराइए पनि कुनै सीप लाग्दैन । जस्तो चितायो उस्तै भोग गर्नुपर्ने हुन्छ ।

अन्तमा निर्वाणको इच्छा राख्ने महानुभावहरूसँग यही निवेदन छ कि भगवान् बुद्धद्वारा शास्त्रा भएर देखाउनु भएको मार्गमा अप्रमादी भएर लाग्न सिकोस् र अन्धविश्वासका भूमरीबाट पार लगाई भववक्षको यात्रा गर्न नपरोस् ।

बुद्ध जन्म हुनु सुखकर हो, सद्धर्म देशना गर्नु सुखकर हो, संघ समगी (संगठित) हुनु सुखकर हो तथा एकता भएकाहरूको तपचर्या पनि सुखकर हो ।

धम्मपद, बुद्धवग्गो ॥१६॥

आजका बौद्धवर्णनहरू हिजोको बुद्धधर्मको रूपान्तरण

अन्तराभव

- पुरुष शाकयवंश

नरोपाका विभिन्न योगसाधनाहरूमध्ये यो अन्तराभव योग साधनाको एक अङ्ग हो । यस अन्तराभवलाई भौटभाषामा भार्दो-योडोल भन्दछ । यस अन्तराभव सम्बन्धमा तिबेटमा थुप्रै पोधीहरू पाइन्छन् । त्यस पोधीहरूको आधारमा अंगेजीमा लेखिएको किताबको नाम हो । “दि तिबेटन बुक अफ डेड” यो अन्तराभवको मुख्य विषय बुद्धले प्रतिपादन गर्नुसँगको पुनर्जन्म सिद्धान्तशूल्प वज्रयानीहरूले विकास गरेको एउटा सिद्धान्त हो । यो सिद्धान्त खास तिबेटमा नै विकास गरेको सिद्धान्त होइन । यो नेपाल वा भारतमा विकास भएको सिद्धान्त हो र पछि तिबेटमा लगेको हुनुपर्छ । यो फ्रान्स पहिले नेपालमा पनि अति लोकप्रिय सिद्धान्त भएको हुनुपर्छ कारण यस सिद्धान्तशूल्प अचार्य नेपालका बौद्धहरूले मृत्युसंस्कारको क्रियाकाण्ड गर्दै आएको पाइन्छ तर यहाँका बौद्धहरूले आफूले गर्दै आएको कर्मकाण्ड कुन आधारमा गर्दै आएको हो त्यसको के औचित्य छ आदि भन्न नसक्ने अवस्था भइसकेको छ । यहाँका बौद्धहरूलाई केवल यो थाहा थियो कि यो सनातनदेवि गर्दै आएको एउटा मृत्युक्रिया संस्कार हो ।

यो अन्तराभव सिद्धान्त अथवा दर्शन कहिलेदेखि बौद्धसमाजमा प्रचलित भएको छ त्यसको ठीक समय यकिनसाथ भन्न नसकेपनि यो वज्रयानीहरूले व्यापक प्रचार प्रसार गर्नुभन्दा पहिले बौद्धसमाजमा आइसकेको छ । यसको प्रमाण यसै लेखमा नरोपाले आचार्य बसुवन्धु र असंगले यस सिद्धान्तलाई मान्यता दिएको नाउं ढाउंमा उल्लेख गरेको पाइन्छ ।

यो अन्तराभवदर्शन साधना गर्ने योगी तथा साधकहरूले निम्न अति उपयोगी विषय छाँदैछ, त्यसबाटैक बौद्धवर्णन, संस्कृति, बौद्धसिद्धान्तशूल्प सिद्धान्त कसरी हुन्छ आदिको जिज्ञासा राख्ने व्यक्तिको लागि यो अन्तराभव दर्शन जान्न आवश्यक छ । त्यस बाहेक बौद्धसंस्कार र अबौद्धसंस्कारको अन्तर यस दर्शनले दूध दूध पानी पानी छुटाइदिनेछ । साथै हिजो आजको वर्तमान अवस्थामा बौद्धहरूले अपनाइआएको मृत्यु क्रिया तथा कर्मकाण्ड आदि के बौद्धसंस्कार अनुरूप छन् ? आदिको यथार्थ ज्ञान दिन यो अन्तराभव दर्शन पूर्णरूपमा सक्षम छ । यस अर्थले यो अन्तराभव दर्शन प्रत्येक व्यक्तिले हेर्नु योग्य छ भने खास गरेर बौद्धहरूले यस दर्शनलाई जान्न अति आवश्यक छ । अब हामी अन्तराभव के हो त्यस विषयमा यथार्थरूपमा जान्न प्रयास गर्नौ ।

बूद्धको उपदेशशूल्प सार प्राणीमात्रको यो चोला अथवा देह सूक्ष्म चित्त अथवा मनको संयुक्त प्रवाहबाट संचालन भएको एक शक्ति हो । यसमध्ये एक प्रवाह खास गरेर मन देहबाट अलग भएर छुट्न गएमा त्यस प्राणीको अन्त हुन्छ, मृत्यु हुन्छ । यो भौतिक शरीर निस्कृय हुनसक्छ गल्छ तर चित्तको अन्त हुँदैन, मृत्यु हुँदैन । यस चित्तले आपनो संस्कारअनुरूपको अर्को देह वा घरको खोजी गर्न । नयाँ जन्म हुन स्वीको कोखमा स्वयम् अन्तराभव चित्त अवतरण गरी नयाँ जन्म लिन्छ । यसरी पहिलेकै देह छोडी, नयाँ कोखमा

अवतरण गर्नुभन्दा पहिलेको जति दिनको समय छ त्यस अवधिलाई अन्तराभव भन्दछ । यस चित्तलाई सनातनधर्मालिङ्गीहरू आत्माको संज्ञाले पुकार्छन् । यस अन्तराभवको अवस्थालाई तिबेटन भाषामा भार्दो भन्दछ यस अन्तराभवको अवधिमा अथवा कुनै प्राणीको कोखमा अवतरण हुनुश्चाडिको समयमा वृत्तकको नाममा विधि-पूर्वक लामाहरूलाई पूजा गर्न लगाएमा मृतकले रास्तो गति, रास्तो स्थानमा जन्म लिने विषयमा तिबेटनहरू विश्वास गर्न्छन् । यहाँ पनि तिबेटन बौद्ध धर्ममा विश्वास गर्ने बौद्धहरूले लामाहरूलाई त्यस अवधि अथवा ४६ दिनभित्र पूजा गराउने चलन आएको पाइन्छ । यस पूजालाई भार्दो अथवा सिर्थो पूजा भन्दछ । यसबाट प्रष्ठ हुन्छ बौद्धदर्शनअनुसार बारम्बार भौतिक शरीरको मरण हुन्छ तर चित्तको मृत्यु हुँदैन अन्त हुँदैन जबसम्म त्यस चित्तले निर्वाण प्राप्त गर्दैन । यो हो अन्तराभवको छोटो परिचय । अब अन्तराभवको अवधि कति दिनसम्म हुन्छ त्यस विषयमा पनि जानौं ।

अन्तराभवको चित्तको खास अवधि सात दिन हो तर कुनै कारणबस त्यस चित्तले आफ्नो संस्कारअनुरूपको कुनै प्राणी र योनिमा जन्म लिने आमाको कोख प्राप्त गर्न सकेन भने त्यो चित्त त्यस योनिबाट अर्को योनिको निमित झार्छ अथवा खस्छ । यसरी झरेको कारणले अन्तराभव चित्त मुर्छा हुन्छ । त्यस मुर्छा भएको अवधि भित्रमा त्यस चित्त पुनः मर्छ र अर्को अन्तराभव चित्तको उत्पत्ति हुन्छ । केही गरी आमाको कोख प्राप्त भएन भने ऊफेरि झार्छ र नयाँ अन्तराभवमा उत्पन्न हुन्छ । यसरी अन्तराभव चित्तको सात दिनको सात पटकसम्म जम्मा ४६ दिनसम्म अन्तराभव चित्त रहन सक्छ । त्यस अवधिभित्रमा कुनै न कुनै योनि र प्राणीको रूपमा

जन्म लिनै पर्छ । यससम्बन्धमा संबरोदयतन्त्रना यसरी भनेको छ-

मयोपमसमाधि च न प्रजानन्ति मानुषाः ।
अनादिकालिकवलेशवासना प्रवलीकृताः ॥
तेन पुराकृतकर्म च्युत्युत्पत्तिः संभवेत् ।
सामग्री न लभते तावत् सप्ताहमन्तराभवे
(तिष्ठति) (२.१-१३)

यसलाई योगाचारभूमिशास्त्रले पनि समर्थन गरेको छ तर अभिधर्मकोशमा वसुबन्धु भन्नुहुन्छ— अन्तराभवचित्तको खास अवबोध हुनेछैन, जडसम्म उत्पत्तिको निमित खास आवश्यक हेतुको अवस्था जुट्दैन तबसम्म उत्पत्ति हुने सम्भावना छैन । भद्रन्त वसुमित्रको भनाइअनुसार अन्तराभवको अवधि सात दिनसम्म हुन्छ । त्यस अवधिभित्र पनि उत्पत्तिको निमित कुनै आवश्यक प्रत्यय सामग्री प्राप्त नभएमा त्यस अन्तराभवको मृत्यु हुन्छ । वैभाषिक सम्प्रदायको भनाइअनुसार अन्तराभवको आयु अल्पकाल मात्र हुन्छ किनकि उत्पत्तिको अभिलाषा चित्त बढी गतिमा प्रतिसन्धि ग्रहण गर्न सकिन्छ । विभित्र आचार्यहरूको अन्तराभवको आयुसम्बन्धी विचारपछि अब अन्तराभवमा चित्तको जीवनी सम्बन्धमा चर्चा गर्ने ।

जब चित्त अथवा मन प्राणीको देहबाट अलग हुन्छ त्यसबेला त्यो चित्त तन्द्रावस्थामा हुन्छ । केही बेरपछि पहिले जस्तै हुन्छ र अस्सी प्रकारको विभेदक विचार पैदा हुन्छ र सबै माथिको अन्तराभवको परिणाम देख्छ । त्यसपछि प्राणीको देहभित्र रहेको चित्त र अन्तराभवमा रहेको चित्तको रहनसहनमा खास अन्तर नभएको जस्तै नै हुन्छ । यसको शरीर हुन्छ, रूप हुन्छ । रूप हुन्छ त कस्तो हुन्छ ? यससम्बन्धमा आचार्य वसुबन्धु र असंगको भनाइअनुसार अब जन्म हुने

प्राणीको रूप धारण गर्छ तर अरु आचार्यहरूको भनाइ अनुसार पूर्वजन्मको कर्म अनुसार नै रूप धारण गर्छ । यस सम्बन्धमा अभिधर्मकोशमा यसरी उल्लेख गरेको पाइन्छ—

एकाक्षेपादसावेष्यत्पूर्वं काल भवाकृतिः ।

स पुनर्मरणात् पूर्वमुपपत्तिक्षणात्परः ॥ (३.१३)

अन्तराभवमा कसैले पूर्वजन्मअनुसार रूप धारण गर्छ भने कसैले पछि हुने जन्मअनुसार रूप धारण गर्ने बताउँछ । यससम्बन्धमा अर्को एकतरफ यसरी व्यक्त गरेको पाइन्छ । शुरु शुरुमा अन्तराभवका रूप पहिलेरो जन्मअनुसार नै हुन्छ र पछि विस्तार विस्तार अन्तराभवले पछि जन्म लिने प्राणीको रूप धारण गर्छ । यसविषयमा अभिधर्मकोशमा यसरी उल्लेख गरेको पाइन्छ—

मृत्युपपत्तिभवयोरन्तरा भवतीति यः ।

गम्यदेशान् पेटत्वाऽन्नोपयन्नोऽन्तराभवः ॥ (३.१०)

अर्थात् अन्तराभव भनेको मरणभव र उपपत्तिभवको बीचको अन्तराल हो । गम्यदेशमा प्राप्त नभएको ले हामी यो भक्ष सबैनौं कि यो उपपत्ति छ । मरणभव मरणकालको पञ्चस्कन्ध र उपपत्तिभव अर्थात् उपपत्ति कालको पञ्चस्कन्धको अन्तरालमा एक भव, एक काय एक पञ्चस्कन्ध हुन्छ, जुन उपपत्ति देशको हुन्छ । यो भव दुई गतिको अन्तरालमा हुन्छ । यसै कारणले यसलाई अन्तराभव भनेको हो । यस भनाइलाई योगाचार भूमिशास्त्र र कालचक्रको वृहद्वीका विमलप्रभाले पनि मानेको छ । रूप र आकृति भएपछि खानाको आवश्यक हुन्छ, के अन्तराभवले खाना खान्छ ?

अवश्य अन्तराभव सूक्ष्मचित्त भएकोले यसलाई स्थूल खानाको आवश्यक छन् गन्धमात्र भएपनि पर्याप्त

छ, यस कारणले यस सत्त्वलाई गन्धर्व भन्दै । भनिन्छ सत्त्वको यताउता ऋमण गरिरहेको अवस्थामा उसले थुप्रै प्रकारका व्यंजनहरू देख्छन् तर त्यो खाना उसले खान सबैन जबसम्म उसका आफांतहरूले कुनै खाना उसको निम्नि अर्पण गरेका हुँदैन् । ऊ भौतिक स्थूल आहार खान सबैन केवल त्यसको रसमात्र । खानापछि अन्तराभवचित्तले कहाँ र कसरी आपनो जीवन गुजारा गर्छ ?

अन्तराभव चित्तको घर हुँदैन । पहिले घर अथवा देह छोडेको छ र नयाँ देह अथवा घरको खोजीमा छ । न यता न उता भएको यस खास अवस्थालाई नै यहाँ अन्तराभव भनेको हो । त्यतो भएके अन्तराभवचित्तले विश्राम लिनुपर्दैन, सुन्नुपर्दैन । प्राणीले आराम लिन्छ, सुत्तु यो हामीले देखेका छाँ तर हामीमध्ये धेरैले चित्तले आराम गर्दैन्, सुत्दैन् । केवल आराम गर्ने र सुन्ने प्राणीको भौतिक शरीरले मात्र गर्छ, चित्तले होइन । चित्तले केही न केही सोचिराखेको हुन्छ, राग द्वेषसम्बन्ध गरिने राखेको हुन्छ । अब यहाँ प्रश्न उत्पन्न हुन्छ, के अन्तराभवचित्त सधै नै सोचिमात्र राख्छ ?

सोच्नु चित्तको स्त्रभाव हो तर यस अन्तराभवमा सोच्नुको साथ साथै त्यस त्यस ठाउँहरूमा पुगेको पनि हुन्छ । अन्तराभवचित्तले आफू निकट भविष्यमा जन्मने स्थानबाहेक सबै लोक, मनुष्य प्रेत तीर्यक, नरक र देवलोक आपनो दिव्यचक्षुले देख्न सबै र आपनो इच्छाको प्रबल शक्तिको कारण त्यस लोकमा ऋमण पनि गर्न सबै । ऊ आकाश, अन्तरिक्ष मार्गबाट ऋमण गर्छ । त्यसलाई कुनै शक्ति, अथवा बुद्धले पनि रोक्न सबैन भनी गन्धहरूमा उल्लेख गरेको पाइन्छ । ऊ जहाँ जुनलोकमा ऋमण गरिरहेको भएपनि प्रतिसन्धि लिने समय भएपछि जहाँ उपत्ति हुने हो त्यस दिशातिर आक-

पित हुँदे जान्छ ।

अन्तराभवमा सत्त्वको शरीर हुन्छ, रूप हुन्छ, खाना उपलब्ध हुन्छ र इच्छा लागेका स्थानहरूमा ठूलो गतिका साथ ध्रमण गर्न सक्छ । यी सुविधाहरू समान-रूपमा सबै सत्त्वले पाउने नेसर्गिक अधिकार हो । यस हिसाबले अन्तराभव चित्तले स्वर्गको सुख भोगिरहेको अन्तरभव हुन्छ तर तो नेसर्गिक सुविधाहरू सबै चित्तले भोगिरहेको हुँदैन । त्यसैको मुख्य कारण अन्तराभव चित्तको कर्म संस्कारमा निर्भर गर्छ । बौद्ध आचार्य-हरूको भनाइअनुसार जुन प्राणीको नराम्रो चित्त संस्कार छ, अपाय जगत्मा अनिवार्यरूपमा उत्पत्ति हुनु आवश्यक छ । त्यस्तो चित्तले यी माथि उल्लेख भएका सुविधाहरू भई भइकन पनि त्यसले उपलब्ध गर्न सबैन कारण अपायगतिमा जाने सत्त्वले अन्तराभवमा जतातते कालो कालो मात्र देख्छ । त्यस्तै विभिन्न राग, द्वेषले युक्त भएको चित्तले डरलागदो खालका विभिन्न रडहरू मात्र देख्छ र सेधै तर्सिनुपर्ने अवस्था हुन्छ । जसको राम्रो कर्म संस्कार छ उसलाई जतातते स्वच्छ र प्रकाशमय चन्द्रभाको प्रकाश उपलब्ध हुन्छ । यस्तो चित्त स्वर्गलोकमा जन्म हुन्छ । यो राम्रो नराम्रो गति सम्बन्धमा प्रतिसन्धिचित्तले पनि केही कार्य गर्छ । प्रतिसन्धि विषय यहाँ केही चर्चा गरें । अन्तराभवमा रहेको सत्त्वको आफैले गर्दे आएको कर्मसंस्कारअनुसार, जुन स्थानमा आफू उत्पत्ति हुने हो त्यस स्थानको आफूलाई प्रबल अनुराग हुन्छ । त्यस अनुरागको कारण उसलाई त्यसदिशातिर आकर्षित गराउँछ । अर्को कर्म संस्कारअनुसार बढी शक्ति र कर्मशक्तिको दिव्यचक्रु प्राप्त हुन्छ र आफू उत्पत्ति हुने देश अथवा म्यान देलन सक्छ चाहे उसको कर्मसंस्कार नराम्रो ने किन नहोस् । वहाँ अन्तराभवचित्तले आपना माता पिता हुनेको

विपत्ति पनि देख्छ । त्यस बेला उसको गति अनुनय-सहगत र प्राणीधरसहगत चित्तबाट विषयस्त हुन्छ । यही विषयस्त चित्तबाट विषयस्तमतिमा परिणत भएर रमण नर्ने कामनाबाट अन्तराभवचित्त त्यस देश अथवा स्थानमा अशिलष्ट हुन्छ जहाँ इन्द्रियद्वय अशिलष्ट छन् र त्यस विप्रतिपत्ति अवस्था आफूमा पनि अधिमुक्त नाउँ । त्यस समयमा गर्भस्थानमा अशुचिचक्र र शोषीतिले युक्त हुन्छ । अन्तराभवचित्त त्यस स्थानमा सुखको आस्थादान गरेर त्यहाँ अभिनिविष्ट हुन्छ र उपत्ति भव जसलाई “प्रतिसन्धि” भन्दै उत्पन्न हुन्छ । (यो चण्डमहारोधण तन्द्वको १६ अध्यायमा उल्लेख भएको विषय हो) यदि त्यो गर्भमा पुरुष छ भने दायांतिर हुन्छ र स्त्री भएमा बायांतिर हुन्छ । प्रतिसन्धिपछि गर्भमा रहेको बच्चा कमशः बूढि हुँदै जान्छ र समय पूरा भएपछि जन्म हुन्छ ।

यस अन्तराभवयोग साधनानुसार एउटा ध्यान भावना अभदा योगसाधना गरेको व्यक्तिको मृत्यु अवस्था र साधारण व्यक्तिको अवस्थामा आकाश जिमिनको अन्तर भएको पाइन्छ । योगी आफौनी प्राण त्याग्ने बेलामा साधारण मानिसहरू जस्तै मुर्छा अवस्थामा प्राण त्याग गर्दैन । ऊ ध्यानभावनाको साथ, समाधिशक्ति-को बलमा इच्छाशक्तिको प्रबल आवेगको साथ समाधिको उच्च स्थितिमा अस्थिर रहेर होशको साथ प्राण त्याग गर्छ । यस योगको प्रभावले अन्तराभव अवस्थामा आफौनो भविष्य जीवन रोजी रोजी जन्म लिन्छ । गर्भ-वस्थामा पनि योगीले प्रत्येक छिन चेतना भइरहन्छ अथवा योग नै गरिरहेको हुन्छ । साथै प्रसूतिको अवस्थामा पनि चेतनाको साथ जन्म लिन्छ । स्मरणीय विषय के छ भने योगीले हाँसी हाँसी प्राण त्याग गर्छ भने त्यसको ठीक विपरीत प्रायः साधारण मानिसहरूले

आपनो प्राण मूर्छित अवस्थामा त्याग गर्दे । यसको मुख्य कारण मृत्युपछिको अनिश्चितता हो । त्यसमा पनि पाप कर्ममोग गराउन भयंकर रूप धारण गरेको जन्मराज अथवा यमदूत त्यस मृतक व्यक्तिलाई लिन आइहेको भज्ञे वासपृक्त विवरणहरू बारम्बार सुनिरहेको ले मर्नुशागाडि ने २१८ले मरिसकेको हुन्छ साथै भरणात्त व्यथाले पनि मूर्छा परिसकेको हुन्छ । प्राण त्याग गर्ने अवस्थामा चित्तको जुन स्थिति छ, प्रसन्न चित्त छ वा भयभीत, क्रोधचित्त छ त्यही अनुरूप अन्तराभव चित्तले स्थान पाउनेछ । जुन स्थिति अन्तराभवमा छ त्यही स्थिति अनुरूप अर्थात् जन्म हुन्छ ।

उपसंहार-

बैदिकवादी हिन्दूहरूको दर्शनले प्राणीको सुषिट बहाले गराउने र पाप र पुण्यको फल जन्मराजद्वारा नरक र स्वर्गमा भोग गराउने उल्लेख गरेको पाइन्छ । अन्तराभव ठीक यस भावनाको विपरीत छ । प्राणीको जन्म ब्रह्माद्वारा हुने होइन प्रकृतिबाट हुन्छ, मरणपछि राम्रो नराम्रो गति चित्त संस्कार अनुरूप हुन्छ । कर्म प्रधान होइन चित्तप्रधान हो किनकि कुनैपनि कर्म मनमा उत्पन्न नभई हुन सक्दैन । त्यसले प्राणी, कसेको छणी होइन मनको उपज हो । यस अन्तराभव दर्शनले कुमतिले प्राणीको मरणपछि राम्रो गतिमा जाने र कुमतिले नराम्रो गतिमा जन्म हुने बैज्ञानिक आधारमा प्रमाणित गरेको छ ।

बास गरेर बौद्धहरूले आपना आमाबाबु तथा बान्धवनहरू मृत्युहुँदा सात दिनसम्म सात्त्विक भोजन गरेर आ-आपना धर्मगुरुहरूबाट धर्मकर्म गराएर कृपामा दस्ते र ४५ दिनसम्म सेतो बस्त्र धारण गरेर शोक मनाउने संस्कार छ । मरेपछि ४५ दिन बान्ने संस्कार अन्तराभवबाट लिइएको हो, यसमा कुनै शंका ने छैन ।

आफन्तहरूको वियोगबाट दुःख हुने स्वाभाविक हो र कुनै समयसम्म शोक मनाउने यो राम्रो तंस्कार पनि हो कारण दुःख मनस्थितिमा कसेले कार्य गर्नु त कता कता दिन बिताउन पनि मुस्तिकल हुन्छ, संसारप्रति ने निराशाभाव उत्पन्न हुन्छ । मरण प्रकृतिको नियमलाई अनुभूति गरी विस्तार विस्तार, शोकहट्टै जान्छ तर अन्तराभवको भनाइअनुसार ४३ दिनसम्ममा प्राणीले पुनर्जन्म लिइसकेको हुन्छ । हो, आफन्तहरूको वियोग हुनु चिरकालसम्म स्मरण हुने र कहिले पनि आपूर्ति नहुने अपार अति हो तर पनि पुनर्जन्म लिइसकेको आमा-बाबुको नाममा सेतो लुगा लगाएर शोक मानिरहनु अवश्य पनि बौद्ध संस्कार होइन । यो बौद्धसंस्कारविपरीतको साथै अभिशाप पनि हो किनकि जन्म लिइसकेका को नाममा शोक मनाइरहनु उचित छैन ।

सर्वप्रथम पछि पछि बौद्धहरूले यस अन्तराभवको दर्शनलाई बित्तिँदै गएको फलस्वरूप आफूले गर्दै शाएको मृत्युसंस्कारलाई पनि भुल्दै गए, अरुको संस्कारलाई अपनाउन केही संकोच लागेन ।

दोस्रो कारण- थी बुद्धाचार्य शाक्य स्वयम्ले २०५४-७-१६ गते लेखेको एक लेख धर्मोदय पत्रिकामा प्रकाशित भएअनुसार २१३ जयस्थिति मल्लले चार वर्ष ३६ जातको व्यवस्था गर्दा खास गरेर ब्राह्मणहरूलाई रोजगारी दिलाउने उद्देश्यले कतिपय बौद्धधर्मविलम्बीहरूको गृहशुद्धिकार्य बज्ञाचार्यबाट गराउने गर्दा पनि मृतकको नामबाट दान दक्षिणा लिने अधिकार ब्राह्मणहरूलाई सुमिपदिए । यसबाट प्रष्ट हुन्छ कि मल्ल राजाहरू नेपालमा हिन्दूधर्म विस्तार गर्ने शासकहरू हुन् । जयस्थिति मल्लको लोकव्यवस्थाअनुसार ने बाबुआमाको शोक एक वर्षसम्म सेतो लुगा लगाएर बान्नुपनेबाध्यता पनि थियो । यसमा कुनै शंका छैन । यस्ता

बाध्यताको निम्नि जनताले कान्ति गयो, आज यस्तो कुनै बाध्यता छैन, यस अवस्थामा पनि अन्तराभवको ज्ञान अथवा आपनो खास सरकारको ज्ञान भएपछि पनि सनातनदेखि चलिआएको भन्ने आडमा ४५ दिनको सहा एक वर्षसम्म शोकको नाममा बर्खी बानें काम अबुद्धिमानीको साथ साथे धर्मानुकूल पनि नभएको प्रष्ट छ ।

तेको विषय - कामरागको इच्छाको कारण अन्तराभवमा रहेको सत्त्वले आमाको कोखमा प्रवेश गर्दै । लेखकको भनाइअनुसार यस विषयले कामोन्मत्त प्रेतहरूको स्मरण दिलाउँछ जुन प्राचीन गन्धर्व हो । यस विषयले तन्वसाहित्यमा प्रश्य पाएको छ । खास चण्डमहारोषणतन्त्र १६ अध्यायमा यो उल्लेख भएको छ । अन्तराभव कोखमा प्रवेश गरेपछि सतिसन्धिको प्रक्रिया हुने उल्लेख गरेको छ । यससम्बन्धमा अभिधमंत्यसङ्घमा आचार्य अनिष्ट ग्रणीतको भनाइअनुसार “च्युतिचित्तको विरोधको अनन्तर तै प्रतिसन्धिचित्त हुन्छ । त्यस्तै विश्विमन्ग ग्रन्थमा पनि च्युतिचित्त र प्रतिसन्धिचित्तहरूको बीचमा बार धनाउन जाने कुनै धर्म छैन । यस भनाइहरूको आधारमा के यो वज्रयान प्रवेश गरेका देशहरूमा मात्र भएका संस्कार त होइन ? अवश्य पनि यो वज्रयानबाट उत्पन्न भएको संस्कार हो तर पनि यस संस्कारले प्रायः सबै बौद्धदेशहरूमा प्रश्य पाएको देखिन्छ किनकि सात दिनको क्रिया छवाइसकेपछि मात्र मुक्त भई फेरि जन्म हुन्छ भन्ने थेरवादका मुख्य भूमिहरूमध्ये एउटा बयेलीहरूको पनि धारणा भएको बुद्ध र बुद्धवाद भन्ने किताबमा उल्लेख गरेको पाइन्छ । लेखक ऊ. प्रे: माउँ - अनुबादक भिक्षु ज्ञानपूर्णिक)

अर्को कामतृष्णाको कारण अन्तराभवको सत्त्व आमाको कोखमा प्रवेश गर्दै भन्ने यस कथनले सिगमंड फ्रायडलाई स्मरण गराउँछ । सिगमंड फ्रायडको परिचय हो - उन्हाइसौं शताब्दीका दुई-तीन प्रतिभाशाली विचारहरूमध्ये एक हुन् जसले यस युगको जलदा बल्दा विचारहरूको सर्वाधिक प्रभाव पारेको छ । फ्रायड भन्नुहुन्छ - “यदि बालक अपने मनकी बात कह सकता तो अवश्य ये माता की छाती चुसनेका काम जीवनका सबसे महत्वपूर्ण कार्य है” यस्तै अर्को “चुम्नेको इच्छा ये माताका छाती के लिए इच्छा भी सामिल है और इसलिए माताकी छाती यौन इच्छाका पहला आलमबन्ध है । फेरि अर्को - “हम मानते हैं कि सबसे पहले यह शुख पोषण - प्रहण के समय प्राप्त होता है, परशिर पीषण से अलग भी इसका सुख-भोग करना जल्दी ही सीख जाता है । इससे प्राप्त परितुष्टि सिर्फ मुख और होठों के क्षेत्र से सम्बन्धित होती है । इसलिए इस क्षेत्र को हम कामजनक क्षेत्र कहते हैं, और इस चुसने से उत्पन्न सुख को यौनसुख बताते हैं” (फ्रायड मनोविश्लेषण पेज २८८ बाट) फ्रायड पुनर्जन्मलाई विश्वास नगर्ने भौतिक मनोविश्लेषक भएको कारणले यसबालक मनस्थिति केवल बालकमा देखेको मनस्थितिमात्र उल्लेख गर्यो र यसको खास जड अन्तराभवमा उल्लेख गरेअनुसार आमाको गर्भ प्रवेश गर्नुभन्दा पहिलेदेखि अथवा पूर्वजन्मदेखि निरन्तर हुँदै आएको लाई कल्पना गर्न सकेन । जे होस् अन्तराभव र फ्रायडको दर्शनलाई विचार गरेमा पुनर्जन्मलाई विश्वास नगरी बस्न सक्दैन । यसले पुनर्जन्मलाई प्रमाणित गर्ने आधार बनाएको छ ।

दासता ठूलो पाप हो, त्यससँग कुनै प्रकारको संभौता हुन सक्दैन ।

- अब्राहम लिकन

(गद्यकविता)

बुद्ध ! विश्व

- गौतमवीर वज्राचार्य
पुलचोक

शान्ति.... चिच्याहट
उफ् ! केरि मौन,
एउटा चीवरवस्त्र
शान्ति भूमि... बुद्धभूमि
रगतले लट्पटिंदे.... शान्ति.... !
शान्ति.... चिच्याहट.... केरि.... मौन !
स्वस्थ बौद्धत्वलाईनै चुनौती दिँदै
यी भिखारी.... ! राजनैतिक चितनकारी
यी गिद्ध.... ! कसैको मृत्युको प्रतीक्षामा छन्
यी नेपालरूपी.... ! कसैबाट निर्देशित छन्.... !
बुद्धिजीवी, चितनकारी, नेता.... मन्त्री
ब्राह्मणवादी.... पाखण्डी... ! उफ्... ?
विडम्बना ? स्वच्छ चिन्तनको... अभावमा
भ्रातृत्वको रगत चुसी, विष वमन गर्दे
टलिकएका ग्रायातीत गाडी... !
चूराटको धुँवाभित्र...
रेहियो नेपाल, ने. टी. भी. बोकी
माइकमा बोल्छन्... ?
राष्ट्रवादी... विकासवादी... शान्तिवादी
उफ्... ? शान्ति, उफ्... ! बुद्ध... ?
लुम्बिनी... बुद्धभूमि... उफ् नेपालभित्र
ताप्तवनृत्य... नरभक्षीहरूको
प्यासी बुद्ध... यहाँको संस्कार
जसले दियो उसलाई नै खायो...
अनेकठामा एकता नभएका यी नेपाली बौद्धहरू
विवश... मौन... !
चिर निद्रामा... !

(ज्ञानमाला)

सदा कल्याण

अनु. दिव्यरत्न तुलाधर

जानू छ यहाँ नरजनले बुद्धको त्यो आज्ञा ।
आदिदेखि अन्त्यसम्म कल्याण हुनेछ सदा ॥
पहिले शुद्ध हुनपन्यो अनि शीलमा बस्ने ।
पहिले कल्याण हुने यहाँ शील भनी बुझ्ने ॥
शील सबै नै शुद्ध मानी पालन गर्नुपर्छ ।
कल्याण हुने मध्ये यहाँ समाधि गर्नुपर्छ ॥
समाधिभाव बुझेर एकचित्त गर्नुपर्छ ।
अन्त्यको कल्याण बुझी प्रजाभाव गर्नुपर्छ ॥
शील समाधि र प्रज्ञा कमले पूर्ण गर्नुपर्छ ।
यही तीनवटा चर्या दिनहुँ पूर्ण गर्नुछ ॥
गर्नुपन्यो लगातार सधै स्मृतिको साधना ।
प्रज्ञा ज्ञानले क्लेश हटाई मुक्त हुने गर ।
राग, द्वेष, मोह र माया सबै नै त्याग्ने गर्नु ।
अविद्याको त्रुष्णा हटाई, निर्बाण नै प्राप्तगर्नु ।
भवतजनले यति नै बुझी शिक्षा जान्नुपन्यो ।
श्री बुद्ध वीर गुरुले शान्तिमार्ग देखाएँथ्यो ॥

कोकिनको नशामा... !

शान्तिमार्गको अवलम्बन गर्दैछन्

तर... ! बुद्ध... ! अनि सत्य

सत्य नै बुद्ध... बुद्ध नै... सत्य

सत्य नै... विजय... अनि शान्ति

यसको अन्त्य... ? असम्भव... !

किनकि .. ?

यसमा नै अडिएको छ आजको विश्व... !

दानपारमिता

- खण्डराज वज्राचार्य

दशपारमिता शुद्धरूपं व पूर्णरूपं बोधिसत्त्वपिन्सं पालना याइगु खः । अथे न दशपारमिता गृहस्थीपिन्सं नं पालन यानाः व्यवहारय् नं छ्यलायंकल धाः सा पारिवारिक जीवनय् गृहकलह मदयावनी धैगु विश्वास दु । बुद्धधर्म व्यावहारिक पक्षया भू आजु जूगुलि थुकीया पालन यानायके माःगु आवश्यकता तायेका ।

पारमिता पुरय् यायेगु उपायत नं दु । व प्यंगु दु ।

(१) दशपारमिता फुकं पुरय् यायेमा:-

दशपारमिताया क्षिगू पारमितामध्येय छगूया प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष प्रभाव भेदेगु पारमिताय् नं लाःवये यः ।

(२) छुं फल देगु धकाः सम्भाय् मजुसे अद्वा यायेमा:-

झीलं छुं ज्या यातधाःसा छुं फल देगु धकाः यानावनधाःसा झीके निराशा नं वयेफु । अथे जूगुलि दकलय् न्हायां झीके चेतना दयेमाल । यायेगु अद्वा दयेमाल । जि छम्ह मवन धकाः छु पाइ, भेदिंला वहे धायेगु विचाः बांलाःगु मखु । थथे छु फाइदा धकाः धयाच्वनधाःसा याये माःगु ज्या पूवंके मफये नं फु । धाये धायेमाल धाःसा बोधिसत्त्वपिन्सं नं थथे यानाजूगु जूसा दशपारमिता पूवंके मर्फंगु जूइ ।

(३) तुलय् मजुइगु यायेमा:-

न्हयागु ज्यां सयेकेत पूवंक है यानायंकलधाःसाजक सफल जुइगु खः । उक्तियाना: झीके पहिला चेतना वके माःगु खः ।

(४) विचय् त्वःताः हाकनं सुर याये मज्यू -

झीसं छु ज्या सिधकेमाःगु दु । उक्तियाना: बिचय तोतेगु अले हाकनं न्हाकेगु अथेहे हाकनं त्वःतेगु यायां ज्या पूवंके मफयावनी ।

दशपारमिताया क्षिगू पारमितामध्येय न्हायांया पारमिता दानपारमिता खः । अभिधम्मकर्तं थःगु बस्तु बी धकाः वःगु चेतना हे दान खः ।

साधारणरूपं दान निधी दु ।

(१) पुजादान

(२) अनुकम्पादान

पुजाभःतयाः पुजा यायेगु पुजादान जूल । अथे हे सुंप्रति अनुकम्पा व अद्वा नयाः कहणा तयाः नुगलंनिसे बीगु चेतना वःगु दान अनुकम्पादान खः ।

दानपारमिताय् दान स्वथीकर्तं विभक्त यानातःगु दु -

(१) आमिसदान (२) अभयदान (३) घर्मदान ।

(१) आमिसदान -

नयेगु त्वनेगु आदि छु नं भौतिक बस्तु दान बीगु आमिसदान खः ।

फलफूलदान, भोजन आदि ।

(२) अभयदान -

मेपिनिगु जीवन बचय् यायेगु, रक्तदान यायेगु । मिखादान यायेगु । मेपिन्त ज्ञामगुणया खे कनेगु अभयदान खः । व्यावहारिक जीवनय् प्रभाव व क्षान्तिया अभावं यानाः गृह कलह ज्वीकाः जीवन व्यतित यानाच्वने माली । छेय् मेल मिलापया बातावरण सूजना यायेगु । थौक-

नह्य थः नह्याकोहे सह यानाच्चवंसां मेपिन्त
शान्त याये फयाच्चंगु भडु। थम्हं नह्याकोहे
भिंक ज्या यानाच्चवंसां मेपिन्त मनिनाच्चवनीगु।
थुकिंयानाः ल्वापु अच्चयादनीगु जुयाच्चवनी,
उकिं मस्यूपिन्त स्थनेगु, मर्थूपिन्त थुइकेगु नं
छगू दान खः।

(३) धर्मदान -

सकू छाप्य यानाः इनाविडगु, परिद्राण
न्यायेकेगु चिबाहाः दयेकेगु आदि धर्मदानय् लाः।
दान विडपिन्त रोक्य यातकि स्वस्मृ व्यक्तियात
स्यंकागु जुइ।

(१) दाताया पुण्य व श्रद्धा स्यंकेगु जुइ।

(२) काइम्हसिया लाभ स्थनी।

(३) थःगु सत्पुरुष गुणयात लिनाः वांछवयेगु जुइ।

मनूतयेके दान विडगु चेतना इयायाः नं यक्व
हे बाधात उत्पन्न जुयावये यः। उकिं यानाः शीसं दान
विडत प्यंगु बाधात हतय् यानाछवयेगु अभ्यास यायेमाः।

(१) विडगु अभ्यास माः, काचाकक दान विड मफेगु
छगू बाधा -

शीसं दान विड धकाः मतिइ तःसा नं काचाकक
दान विड मफेगु छगू तःधंगु बाधा खः। दान विड त्ययेवं
नूल-स्यानाविडगु। दान भखु-मखुथाय् लाःवनीगु, गुबलें
बूबलें क्षोगितयत जक लाइगु खःला धकाः मतिइ लुया-
वहनु। गुकिं यानाः काचाकक दान विड मफयावनी तर
दान विड घयां नं दान विड मफयावनी। मन मदयावनी।
उकिं दूजाःगु नं बाधा वयेयः, थुजाःगु बाधायात अभ्यास-
द्वया हतय् यानाछवयेमाः।

(२) विडगु बस्तु मदयेक गरिब जुइगु-

मनूतयेके मानवप्रति नह्याकव हे भावना व श्रद्धा
दःसां आदिकर्ष्यं गरिब जुयाच्चंपि यक्वं दु। थये छखें
यक्वे यक्वे श्रद्धा दुयूलि छु बस्तु दान विड धकाः मतिइ तःसां
विडगु महुयु अवस्थाय् लायेयः। थये जूगूलि नह्याकव हे

श्रद्धा दुसां गरिब जुइगु जूगुलि विड मफेगु छगू बाधा
खः।

(३) यद्व मू वंगु बस्तु जुइगु नं छगू बाधा खः -

ज्या छयले मदुगु विड आःपु, बांलाःगु दान विड
थाकु। तसकं यःगु बस्तु दान विडगु आःपुगु मखु। अथेहे
यक्व मू वंगु बस्तु दान विडबलय् मति स्थनाविडगु।
नुगः स्यानाविडगु छगू तःधंगु बाधा खः। दानं च युद्धं च
समानमाहु। दान विडगु व लडाई बराबर खः। उद्धा-
हरणया लागी मद्द धयाम्ह जुजुया दान विड धुकाः
नुग स्यानाः सानसिक ल्वय् जुयाच्चंगु नं घटना दु। उकिं
भिंगु दान महापुरुषं जक विड फइ। वास्तवय् शीसं नं
विया यंकेगु अभ्यास यायेमाःगु खः। थौकन्हय् दान
विडगु नं बाजी बाजी थे जुइ धुकल। व स्वयाः जि छु
कम धयागु बानी दुपिं नं दु। अथे नं दान विडबलय्
काइम्हसित ज्याय् खेले दुगु विडमाः। सुगरया ल्वय्
दुम्हसित मरि दान वियां छु याये। मस्तयत जाःगु चकु
वियां छु याये। सितिं वंगु स्थंगु दान वियां छु याये।
मनूतय् द्यायात छायेगुया नामय् सितिं वंगु वियेगु नं
चलन दु। नहाम्हसित दान व्यूसां झूतरगुण व शीलवान्
म्हसित दान व्यूसा अत्पो फल लाइ। धोंगितयत दान
वियां थःत छु दइ?

बोधिसत्त्वं दान विडबलय् धाःसा-सुशील व दुःशील
धकाः क्षयूताः तयाच्चनीमखु। शीलवानपि ल्ययाः दान
व्यूगु जूसा दानपारमिता पुरय् जुइगु जुइ। बेसन्तरया
जातक्य थः कला व काय् छम्ह मर्भिम्ह मनूयात दान
व्यूगु खः।

(४) बस्तु फुनावल धकाः मतिइ वैगु बाधा -

दान विडत ला शीसं यक्वहे विड तर दान विड धुकाः
नुगः स्यानावयाः आःला बस्तु फुनावल आः छु यानाः
नयेगु धकाः मतिइ लुयाच्चंगु नं दगू तःधंगु बाधा खः।

दानया महूत्व अव्याकाशाः दानपारमिता पुरय् यानावल
धाःसा थःगु व्यवहार बांलानाच्चवनी। जीवन सर्वक
यानाः नह्याकायंके फइ। बर्तमान भिंके माःगु दु।
बर्तमान भिनधाःसा भविष्य नं बांलाइ।

शाक्यमुनि : छगू बिचा:

-डा. मित्र सुशोभन

“शाक्यमुनि” निर्गवः खेवः ज्यानातःग् छवः
खेवः खः । शाक्यपिनि पुचलं मुनि ज्युः पिहौवःह्य
जूगुलि शाक्यमुनि नां ज्यवंगु खः । शाक्य छगू ऐतिहा-
सिक जाति खः । मुनि धैगु त्यागीम्ह धर्मगुरु खः ।
शाक्यजातिया उद्गम थाय् कपिलवस्तु खः । भारतया
लिङ्गबिं, मोरिय, मल्ल वें शाक्यजाति नं दोलंदो दे
पुलांगु नेपाया छगू जाति खः । बौद्धग्रन्थ विपिटकप्
वयान वयाच्चकथं शाक्य धर्यापि इच्छाकुवंशया जुजु
ओकाकया ह्लापांह्य महारानीपाखें इपि काय् म्हायपि-
पाखें दुर्पि सन्तानपि खः । थुपि कपिल ऋषिया सल्लाह
कथं शाक्सिमा यक्क दुवाय् हिमालयया क्वस्तं बस्ति
दयेकाः द्वंगु जुल । लिपा व थाय् कपिलवस्तु नामं
प्रलयात जुल । निर्जनगु थाय्यात बस्ति दयेकाच्चवनेगु
सामर्थ्यं दुर्पि व शाक्सिमा यक्क दुथाय् च्चवंपि जूगुलि
इमिगु बंशया नां हे शाक्यवंश ज्यावंगु जुल । शाक्य-
वंशया उत्पत्ति थुकथं कपिलवस्तु नगरय् जूगु जुल ।
शाक्यवंशया ल्यू कोलियवंश छगू नं नापं दुगु जुल ।
इमिगु बस्तिया दथुइ छगू खुसि दु, व खः नेहिणी गुगु
आःतकं अन हे दनि ।

इतिहासकथं नां जाःपि शाक्यपरिवार मध्यय्
इ. पृ. ६०० ति याहु कपिलवस्तुया जुजु शुद्धोदनया नां
ह्लापां न्हानेदं वै । वसपोलया बाज्या जयसेन व
बौ सिहहनु खः । वसपोलया प्यहु दाजुपि दु । इपि
खः धौतोदन, शुद्धोदन, शाक्योदन व अमितोदन ।
तःकेहैपि निम्ह दु- अमिता व प्रमिता । जुजु शुद्धो-
दनया निह रानीपि दु । तःधीम्ह महामायादेवी व
चीधीम्ह प्रभापति गौतमी । इपि निम्ह तःकेहैपि खः ।

देवदह् प्रामया कोलिय अङ्गजत व वया कला: मुलक्षणा
हे राजकुमार सिद्धार्थंया मांयापाखेयापि बाज्या अजि
खः । सिद्धार्थं रानी महामायादेवीपाखें दुम्ह काय्
खःसा नन्दकुमःर रानी प्रजापति गौतमीयापाखेयाम्ह
खः । थथे हे महानाम, अनुरुद्ध व आनन्द ककाया
कायपि खः । देवदत्त निनि अमितापाखें दुत्त किजा
जुल । सिद्धार्थंया इहिपाः सुप्रबुद्ध (दण्डपाणि) या
म्हाय् यशोधरादेवीनाप जुल । इमि तिपूपाखें राहुल
काय् छहु नं दु । सिद्धार्थंया इहिपाः १ देया बैशय्
जूगु खःसां काय्या अबु २६ दं दुबलय् ति न जुल ।
थुगुहे उमेरय् सिद्धार्थं राजपाठ कुक्क त्याम यानाः वंगु
खः ।

“शाक्यमुनि” राजकुमार सिद्धार्थयात हे धया-
तःगु खः । वसपोल राजदरबारय् च्च ज्वःठिं छु भच्चाः
मगाः धैगु मदु । थीथी विद्यां पारंगत ज्याविज्यात ।
लिपा राहुल बुइधुकाः जन्म, वार्द्धक्य, रोग व मृत्यु
आदि दुःखचक्रयात थःगु दुनुगलं खंकाः विरक्ते जुयाः
सम्पूर्ण दुःखया निरूपण व प्राणीमात्रया कल्याण जुइगु
उपाय लुइकेगु तातुनाः त्यागीया भेष क्याविज्यात ।
खुदं लिपा ३५ देया बैशय् बोधगयाय् बोधिवृक्षया
क्वय् ध्यानयायां ज्ञानलानाः सर्वज्ञ बुद्ध ज्याविज्यात ।
अनंलि ४५ दैतक “बहुजन हिताय, बहुजन सुखाय” या
ज्या यानाः आदि मध्य व अन्त्यतकं कल्याण जुइगु शील,
समाधि व प्रज्ञां सम्पन्नगु मध्यममार्गं (दथुया लंपु)
जनतायात दयेक्षयं ८० देया बैशय् कुशीनगरय् महापरि-
निर्वाण लानाविज्यात । वसपोलं नीस्वनाथकूगु
मिक्षुसंघ थौतक न उगुहे कल्याणकारी ज्याय् संलग्न

ज्याद्वंगु दु। थुकथं शाकयमुनि बुद्धं मानवजगत् यात् कृतार्थयाता ध्यूगु। मानवतां जाःगु सद्गुर्व व सद्व्यवहार स्थना ध्यूगु दु।

शाकयवंशय् जन्म जूहा सिद्धार्थया जन्म कपिल-वस्तु व देवदह्या दथुदु चवंगु लुम्बिनी वर्गचाय् शाल सिमाया कचां जूगु इ. पू. ६२३ स. खः ।

एव ऐतिहासिक घटनायात् महसीकाबीत इ. पू. २५० देय् भारतया समाट् अशोक “हिद बुधे जाते शाकयमुनि” आदि शब्दत किया: तगेगु त्वह्येण थां नीस्त्वनायकूगु दु। व थाय् यात् लुम्बिनी धाइगु नं उकी हे उल्लेख यानातःगु दु। छुई न्ह्यः मायादेवीया देवः उत्खनन यानास्वःबलय् सिद्धार्थ जन्म जूगु संकेत क्वं दयाच्चवंगु त्वह्येण वा अप्या नं लुयावःगु दु।

बुद्धकालीन शाकयगणतन्त्र राज्य गाकं सुव्यवस्थित व सभ्यगु धंगु खें अनया संघव्यवस्था व संस्थानारया नियम स्वयेवलय् छलंज्ञ खने दु। उगु संस्थाय् नोदं दुपिं शाकययुवकत सकले संघय् दीक्षित जुया: संघया दुजः जुइमाः। उगु शाकयसंघया दुजः जूपिं संघेमाःगु कर्तव्य थथे खः:-

- (१) तन, नम व धनं शाकयतय्गु स्वार्थया रक्षायायेमाः।
- (२) संघं सःतीगु फुकक सभाय् उपस्थित ज्वीमाः।
- (३) गुम्हं नं शाकयया दोष बाय् गलितयात् पश्चात्ताप नामासे खुलस्तकथं धैर्यीमाः।
- (४) बःत् सुनानं दोषारोपण यातधाःसा तंमचासे निर्देष वा निर्देष व दोष सा दोष स्वीकार यायेमाः।

अथे हे शाकयसंघया सदस्थतां बज्जित ज्वीगु प्यात् वं वृक्षं दु - (क) व्यक्तिचारयात् धाःसा (ख) स्वीर्ण् हृष्णा यातधाःसा (ग) खुयाकाल धाःसा (घ) शुद्ध साक्षी वक्ष्यात् धाःसा।

संस्थाया छु नं सामूहिक निर्णतयात् फुक सदस्थ-

पिसं छगु हे भावनां मानय् यायेमाः। यदि अथे मानय् मयात् धाःसा उम्ह सदस्थयात् निगूमध्यय् छगुकथं कडागु सजाय बिद्यु प्रावधान दु। व खः (क) भृत्युदण्ड वा (ख) पितिनेगु।

थुज्यःगु कडाग अनुशासनय् हुक्य् जूम्ह जूगुलिं सिद्धार्थ कुमार बुद्ध जुइ धुकाःलि स्वनाविज्याःगु बुद्ध-शासनया ई “धर्मं व विनयं” जूगु जुइमाः। थल “धर्मं” धायेवलय् निर्वाणितक ध्यकःवनेगु तप्यंगु लक्ष्य दुगु जीवन हनेगु पद्धति खःसा “विनयं” अन ध्यकःवनेगु तप्यंगु माध्यमकथं यागु खः।

शाकयवंशया वर्णन न्त्याको याःसा कोचाइ भखु। धुमिके यःगु जार्तिया स्वाभिमान आःतकं ल्यनाच्चवगु दनि। शाकयकुलया काय् भवा हे महाकरणावान् व महाप्रजावान् बुद्ध जुआवंगु जूगुलि इव वंशया वर्णन भानवइतिहास दत्तले हे ल्यनाच्चवनी। उकी हे नं खः गौतम बुद्धयातत शाकयमुनि बुद्ध नामं संबोधन यानावःगु। वसपोलया जीवमानकालय् गुलिनं नापलाःपि बिम्बिसार, प्रसेनजित कोसल शुद्धोदन आदि जुजुपिसं जकःमखु उबलय् या गण्यमान्य गणाचार्य व धर्मचार्यपिसं नं वसपोलयात “यथावादी तथाकारी, यथाकारी तथावादी” जुयाविज्याःम्ह शाकयमुनि बुद्ध धकाः भानय् याःगु जुल। वसपोलयात अर्हत्, तथागत, जिन, सर्वज्ञ आदि १०१ गूलि मयाक धीरी नामं सम्बोधन यायेगु नं आःतकं चलन दनि। वसपोल छम्ह उवः मदुम्ह तपस्वी, वैरागी, ध्यानी व ज्ञानी नं खः।

थौंया वैज्ञानिक युगय् शाकयमुनि बुद्धया उपदेश ह्लापा स्वयां न अप्वः महत्त्वपूर्ण व प्रभावशाली जूया-वयाच्चवंगु दु। गुलि नं आधुनिक दार्शनिक, बुद्धिजीवी वैज्ञानिक, राजनीतिज्ञ, मनोवैज्ञानिक आदि समाजया भानय् यायेवहःपि व्यक्तिपिसं नं गौतमबुद्धयात अतिकं

- सन्मान व सत्कार यानावैचवंगु दु । वस्पोल बुद्धया
मानवतो जागु उपदेशया छु अंश थन लुमके बहः जू-
- १) न्हागु अवस्थाय नं गण हे प्रधान जुइ ।
 - २) मभिगु, बांलाःगु, अकुशल ज्या छु हे मयायेगु ।
 - ३) भिगु, बांलाःगु, कुशल ज्या फुकं यायेगु ।
 - ४) संसारचक्र्य चाःहुलेगुलि दुःख व भय खंकेगु ।
 - ५) दुःखया मूल कारण तृष्णा व अज्ञान धकाः सीकेगु ।
 - ६) दुःखं मुक्तगु शान्त व सुखगु अधस्था, 'निर्वाण' धंगु
दु धकाः विश्वास यायेगु ।
 - ७) निर्वाणय थंकः वनेगु निमित्त सर्वथ्रेष्ठ मार्ग खः-
मध्यममार्ग ।
 - ८) शील, समाधि व प्रज्ञाय आधारित हेतुवाद वा
प्रतीत्य समुत्पादसिद्धान्त अतिकं गम्भीर जू, थ्व
सिद्धान्त थ्वीकेगु अनिवार्य ज् ।
 - ९) प्रतीत्यसमुत्पाद सिद्धान्त थुलकि 'अनित्य' दुःख
अनात्म ज्ञान थ्वीकाकाये फे ।

(गदकविता)

कोलाहल, तितर वितर
उकुसमुकुसं दंगु जिन्दगी
पिब्बयाः, शान्तिया निमित्त
पवित्र वहे बुद्ध-मूर्ति
दर्शन यायेत शरण भीपि
विहारय वया, वःक्या ।
विहारय दुने नं, दुने दुने थेंक
चित्रया पदार्जिक व्ययाच्वन
शान्तिक्षेत्र नेपाःदेय नं
अन्तर्हीन व्यथाय क्यच्याना:
मचा खचा ग्वाल्ल दयां नं
चितासुख मसिया: रुवयाच्वना

- १०) विपश्यना ध्यानभावना बांलाक अभ्यास यातकि
'थथाभूत ज्ञान दर्शन' जुइ । थुकीया पूरा व्याख्या
बुद्धशासनय वियातःगु दु ।
शाक्यमुनि बुद्ध व लुम्बिनी शब्दत नेपाःया
पुरातात्त्विक इतिहासय वा आः दुगु फुक अभिलेख मध्यय
पुलांगु शब्दत खः गुगु समाद् अशोकं शाक्यमुनि बुद्ध
जन्म जूगु पवित्र थाय्या लुम्बिनी नीवनाथकूगु
खः । थुकथं नेपाःदेयया गौरव अन्तर्राष्ट्रिय ज्ञेत्रय गाकं
चवन्ह्यानावनाच्वंगु दु । नेपालय शाक्यमुनि बुद्ध जन्म
जुल । बुद्ध शान्तिया अप्रनायक खः । उकिं नेपाःमिर्पि
शान्तिप्रियर्पि जूगु खः । नेपाः शान्तिप्रिय बुद्धया देय
खः । शाक्यकुलं प्रवृजित जुयाविज्याःहा, शाक्यवंशया
गौरव थकयाव्यूम्ह, जगत्या उद्धार यायेत विज्याःम्ह
शाक्यपिनिजक मुनि जुयाविज्याःम्ह मखु, मुनिपिनि दथुइ
हे नं महामुनि जुयाविज्याःम्ह खः ।

थौं, थन

- तिमिला रंजित

जवलहा: राजनैतिक पीडा
खवलहा: सामाजिक पीडा
दथुइयालं कवस्वःसा विश्वय
भयानक हत्या-काण्डया किपा:
थाय थासय अन्याय अत्याचार
केवल स्वार्थताया कासा
म्हुतुं धयाच्वनी देय भिके
ज्यां यानाच्वन देय स्यके ।
उकि हे बुद्ध !
छन्त छगु न्हासः देव्याय
जिमिगु विनम्र विनय-अधिकार
गबलय ? गन ? गथे दे थन ?

आनन्दभूमि

Theravado Buddhism in Nepal

By Kondanya, Sangharam

Buddhism is one of the most important and non-aggressive religions in the world today. The Buddhist say that the desires in human kind are the root cause of all the sufferings of human beings. It was propounded by Lord Buddha, the prince of Peace was in reality a born prince and was bred as a prince.

He knew with his first hand experience that the sufferings and pains are parts of all human beings. He renounced all his princely comforts in his search for ways how human beings could rid themselves from the birth and rebirth with sufferings accompanying them. Through self exploration based one meditation. Gautam Buddha became Enlightened one and propounded the Eight-fold Noble Path for salvation of the humankind from the recycle of birth, death and rebirth in an interminable way. The ways he propounded are called the Middle Path or The Four Noble Truths.

Through Lord Buddha had found the true path before 6th century B.C. The teaching of Buddha are as valid today as they were then. It is known throughout the world that the Buddha, the prince of peace, was born in Nepal. But the irony is that for seven decades no follower of the Buddha was seen in Nepal, that is, no Nepalese was known to have become a Buddhist monk.

There are two main schools of Buddhism: the southern or Theravada school and the other one called northern or Mahayana school. The ultimate objective of both the schools of Buddhism are to secure true peace, happiness, social welfare and harmony in human society all the world over.

According to the recorded history of Nepal, after the social reforms carried out by king Jayasthiti Malla, Buddhism was on decline. Venerable Mahaprajna, a hindu by birth, them became the first person to be ordained as the Buddhist monk in 1924. He was ordained by a famous Tibetan Lama. Ven. Tsering Norbu in Kathmandu.

During the Prime Ministership of late Chandra Shamsher Jung Bahadur Rana, the law of Nepal strictly banned conversion or proselytization. Ven. Mahaprajna was expelled from the country along with other four Buddhist Lama - monk. The Ven. Mahaprajna in exile became Theravadin monk in 1928 at Kushinara with the most Ven. U. Chandra Mani mahathera (Burmese). Late Ven. Bhikshu Mahaprajna thera, the first

(Executive member of All Nepal Bhikshu Association)

Nepalese Theravadian Buddhist monk of modern Nepal.

This in course of time gave rise to the Theravadian Buddhist monk and nun. The first Theravadian Buddhist monk appeared in the street of Kathmandu in 1930, he was Ven. Bhikshu Prajnananda. Late Venerables Prajnananda, Shakyamuni, Dhammadhoka, Amritananda and Venerables Anuruddha, Subodhananda, Buddhaghosh became monk too. Like wise Ratnapali, Dharmapali and Sanghapali appeared as a first Buddhist Nuns.

In 1943, Ven. Dhammadhoka established Anandakuti Vihara, which is located at the western side of Swayambhu Hill near KTM. This is the first Theravadian Buddhist monastery in modern Nepal. For the historical Anandakuti Vihara, the most Ven Narada Mahathera brought sacred relics of Lord Buddha along with a sapling of the Sri Mahabodhi Tree from Anuradhapur, Sri Lanka. That sacred relics had been stolen few year back and replaced another sacred relics from Sri Lanka.

In 1944, the then Prime Minister Juddha Shamsher J. B. Rana summoned eight monks living then in KTM were Ven. Bhikshus Prajnananda, Dhammadhoka, Subodhananda, Prajnarashmi and Ven. Samaneras Prajnarasa, Ratnayoti, Aggadhamma, Kumara (Chairman of all Nepal Bhikkhu Association in present time) and ordered them not to preach the Dharma. The monks refused to yield to the order. The Prime Minister strictly ordered them to leave the country within three days. In those days Ven Amritananda was at Saranath in India. All monks from Nepal arrived at Saranath and they formed the first Buddhist Society of Nepal called 'DHARMODAYA SABHA' under the chairmanship of the most Ven. U. Chandra Mani Mahathera. This society still exists and it is the biggest National Buddhist Society of international level. It had completed the 4th and 15th World Fellowship of Buddhist (WFB) conference was held in KTM and same as finished six times National Buddhist Congress in various parts of Nepal.

Ven. Dr. Amritananda was the towering personality of Theravada Buddhism in Nepal. He was prominent Buddhist scholar and had written many volumes on Buddhism. He is well known International Buddhist monk of Nepal. He was well known Hero and also a leading figure in Buddhist society. During his time, in April 1946, visited Nepal a good will mission from Sri Lanka. (Ven. Narada Mahathera was the head) The mission was allowed to visit places Buddhist pilgrimage but did not have the permit to preach the Dharma and not to interact with other Buddhists. With the help of Ven. Amritananda, Sri Lankan delegation met the Prime Minister Padma Shamsher J.B. Rana and the Premier gave permission to Ven. Dhammadhoka and gradually other

monks also were able to return from exile.

Then after the ALL NEPAL BHIKKHU ASSOCIATION (Akhil Nepal Bhikshu Mahasangha) was founded by Ven. Dr. Amritananda at Anandakuti Vihara in 1951. In present time ANBA's office is in Vishwa Shanti Vihara at New Baneshwar-Min Bhawan, Kathmandu. It's present executive board and programmes include :

Spiritual Advisors	:	The most Ven Sanghanayaka Aniruddha Mahathera, Ven. Ashwaghosh Mahathera
Chairperson	:	Ven. Acharya Kumar Kashyapa
Vice Chairperson	:	Ven. Sudarshan
Gen-Secretary	:	Ven Jnanapurnika
Co-Secretary	:	Ven Bodhisena
Treasurer	:	Ven. Seel Chandra
Executive members	:	Ven. Buddhaghosh Mahathera, Ven. Dr. Sunanda, Ven. Dharmashobhana, Ven. Maitri, Ven. Sumedha & Ven. Kondanya

There at present 18 Theravadian Viharas in KTM Valley and 55 also outside the valley. There are only four "Seemas" (getting higher ordination or monkhood according to Buddhist rules and regulation is called - seema) such in Anandakuti Vihara-Swayambhu, Sumangala Vihara- Lalitpur, International Buddhist Meditation Centre-Shankhamul and Nagar Mandapa Srikeerti Vihara- Keertipur.

Nepal has about 150 Theravadian monks, the eldest of them being the most Ven. Sanghanayaka Aniruddha Mahathera 84, and of 60 Vassavasa. Next to him in order of seniority are Venerables Subodhananda, Buddhaghosh, Chunda, Ashwaghosh, Kumara Kashyapa and so on. There are 120 nuns, the eldest of them being the Nun Sushila, she herself is chairperson and Nun Dhammadavati is vice-chairperson of Nun Association, Nepal. There are about 50 monks and nuns are studying in countries such Srilanka, Myanmar, Thailand, Taiwan (ROC), United Kingdom and U.S.A. Most of them are in Sri Lanka. Mostly senior scholars monks completed their study from Sri Lanka and Myanmar.

Venerable Aswaghosh, Jnanapurnika, Sudharshan and Nun Dhammadavati are the leading figures of Theravada Buddhism in Nepal now. Ven. Aswaghosh is a influential speaker and writer. He was a parliament member of Upper House of Nepal and Vice-Chairman of Lumbini Development Trust. He started Sangharam Bhikshu Training Centre at Chhetrapati-Dhalko, In KTM. It is the first monk training school. Ven. Jnanapurnika is influential speaker, translator, writer and meditation master too. The newly constructed Vishwa Shanti Vihara is an impressive and modern monasteries built by Malaysian and Singaporian devotees and in cooperation with some Nepalese. It is run under Ven. Jnanapurnika. Recently, he established Vishwa Shanti Buddha Shikshalaya (school) where teen aged Samaneras (small monk or novice) 22 and including three nuns have been studying specially about Buddhism. They are also students of government school.

Ven. Prof. Bhikshu Sudarshan is a well-read and orator. He is literati, historian and archeologist. He is a teacher of the Tribhuvan University. He is rated highly among the monks in Nepal. He has well kept temple called Nagar Mandapa Sri Keerti Vihara. This impressive the style temple is built with donations given by mostly Thai Buddhist peoples and Nepalese too. Nun Dhammadavati is the most popular nun in Nepal. She stays at Dharmakeerti Nunnery in KTM. She's more than 28 nuns in her munuary. She's

completed building "Gautami Nunery" in Lumbini which was recently inaugurated Like wise Ven Sumangala established Buddhist Home for the aged in Banepa and Ven. Maitri is running free clinic for the rural poor under his presidentship of International Buddhist Society in Lumbini. Ven Dr. Sunanda is working hard for establishing Buddhist College in Nepal.

Since last three decades, Nepal Buddha Parivatti Shiksha (Buddhist Sunday School) has been running under All Nepal Bhikkhu Association. In present time, Pariyatti Shiksha's Central Office is at Manimandapa Vihar, in Patan. Various branches are in various parts of Nepal. Two Buddhist monthly magazines (half early and annual also) are also being published by the monks. The titled of one of the magazine is 'DHARMAKEERTI', the editor in chief is Ven. Ashwaghosh and another magazine named 'ANANDABHOOMI' the chief editor is Ven. Kumar Kashyapa. The monks engage in publication of Books, Booklet, and the like which through light on defend aspects of Buddhism.

During the whole month of Bhadra (Aug-Sept) holy Buddhist hymns are chanted and prayers are held for peace and harmony in the morning and evening in Viharas (monastery) Buddha's teachings are expounded. Every monks and nuns pay homage to the Buddha by chanting and praying every morning and evening. Meditation, lecture and special programme are be there in every Uposatha Day (like as fullmoon day, half moon day etc) and gather lay peoples. Monks and nuns are invited usually by inordined Buddhist by birth and non Buddhist too. The holy hymns are chanted and prayers are held for peace and prosperity in the family of such people who through not ordined have deep faith in Buddhism.

The Buddha's Birth Anniversary that occurs in the month of Veshakh (May) every year on the full-moon night is celebrated by all people and communities with the same enthusiasm as the Buddhists in Nepal. Slaughter of animal for eating their meat is banded legally on that day. The celebration last for a week in different parts of country. A Buddhist procession is taken out with people participating in the procession from all walks of life on the eve of the fullmoon night of the month of Ashadh (July-Aug)

Talks programmes highlighting the life and works of the Buddha are broadcast from NTV and Radio every week by monks. Cleaning programmes are held in all the monasteries such as on the occasion of the Buddha anniversary and other special day.

The well known Theravadian Monasteries in Kathmandu Valley are :

1. Anandakuti Vihara
Swayambhu-Kathmandu
Hello-271420	2. Vishwasanti Vihara
Min Bhawan Kathmandu
Hello-482948
3. Dharmakeerti Vihara (Nunery)
Sreegha, Naghal-Kathmandu
Hello-259466	4. Nagar Mandap Srikeerti Vihara
Keertipur
Hello-310836
5. Shakyashinigh Vihara
Patan
Hello-524760	6. Shangharam Bhikhu Training Centre
Chhetrapati-Jhalko-Kathmandu
Hello-255960
7. Sumangal Vihara
Patan
Hello-531715	8. Bauddha Samskrit Vihara
Bhaktapur
Hello-610842

प्रौद्ध गतिविषय

[नेपालीभाषा]

समृतिसभा

२०५५ आषाढ ३०, काठमाडौं -

लुम्बिनीमा जापानी विहार निर्माणमा संलग्न जापानी भिक्षु वृनाताका नावातामेको हत्या भएको वार्षिक दिनमा निर्माणहत्या एवं दिवंगत भिक्षुको गुण स्मरण गरी यहाँको बुद्धविहारमा पं. बद्रीरत्न बज्राचार्यको सभापतित्वमा श्रद्धाङ्गली स्मृति सभाको आयोजना गरियो। भिक्षुगण, लामागणहरू एवं बज्राचार्यगणहरूबाट थाक थाफ थाफनो परम्परागतरूपमा भरणानुसृति भावनाहरू भई शुरु भएको सो सभामा भिक्षु सुदर्शन महास्थविरले दिवंगत भिक्षुको बुद्धधर्मप्रतिको क्रियाकलापको स्मरण गराउँदै हत्यासंबन्धमा अहिलेसम्म कुनै ठोस कार्यान्वयन नभैरहेको मा टिप्पणी गर्नुभएको थियो।

हत्याविरुद्धमा संघर्ष सनितिका सदस्य सुर्खण शाक्यद्वारा संचालित सो सभामा विभिन्न संघ संस्थाका प्रतिनिधिहरू एवं श्रद्धालु बौद्धहरूबाट दिवंगत नावातामेको तस्वीरमा पुष्पाङ्गली अर्पण गरेर श्रद्धा पोखेका थिए। हत्याविरुद्धका संयोजक संस्था धर्मोदय सभाका सचिव बुद्धरत्न बज्राचार्यबाट स्वागतमन्तर्वका साथ दिवंगत भिक्षुसंबन्धमा परिचर्चा भएको थियो। सोही बेला लोकदर्शन बज्राचार्य र लोकबहादुर शाक्यको पनि हत्या जस्तो सबैदनशील कुरामा संबन्धित जिम्मेदार निकायहरूबाट चासो कम गरेको मा खेद प्रकट गर्दै

अन्यायप्रति छानबीन गरिनुपर्ने कुरामा जोड दिनुभएको थियो।

साधारणसभा संपन्न

२०५५ आषाढ २० गते -

बनेपामा निर्माण भई स्थापना भएको बौद्धबृद्धाश्रम चौथो वार्षिक साधारणसभा यहाँको बुद्धविहारमा संपन्न भयो। सो बेला बनेपा नगरपालिकाका प्रमुख सुरेन्द्रबहादुर बाँडे धेउठले बृद्धाश्रमको लागि केही मात्रामा भएपनि सहयोगस्वरूप अक्षयकोष स्थापना गर्न लागिएको कुरा बताउनुभयो। यसै गरी भिक्षु सुदर्शन महास्थविरले बृद्धहरूको लागि नयाँ पद्धतिको शिक्षा प्राप्त गर्ने स्कूलको रूपमा रहेको बृद्धाश्रममा बस्न इच्छा भएर पनि परिवार एवं समाजको अपमान सहनुपर्ने भयले हिचकिचाएको कुरा बताउनुभयो।

सो बेला ग्रामका सल्लाहकार भक्तिदास धेउठले रास्रो काम गर्दा बाधा आउने र बाधा पन्छाउँदै जान सकियो भने बाधकहरू नतमस्तक हुने कुरा बताउँदै बाधादेखि तस्मिन्दन्दन। सतर्क रहनुपर्ने कुरा बताउनुभयो। बृद्धाश्रमका महासचिव थीमती इन्दिरा मानवधरद्वारा वार्षिक प्रतिवेदन र कोवाङ्गश जूलुमकृष्ण शिल्पकार-द्वारा आर्थिक प्रतिवेदन प्रत्युत गरिएको सोबेला धन्यवाद ज्ञापन गर्दै उपाध्यक्ष अनगारिका धर्मवतीले निजी स्वार्थलाई पन्छाई असहाय र बृद्धहरूको सेवाका लागि

भित्री हृदयदेखि लाग्नुपर्ने कुरा बताउनुभयो ।

कार्यकारीणी समितिका सदस्य केशवकाजि वं द्वले आध्रमको गतिविधिमाथि प्रकाश पारिएको उक्त बेलामा जनक नेवा:द्वारा 'बौद्धवृद्धाध्रमको एक चिनारी' पुस्तिकाको महत्त्वमाथि प्रकाश पारिएको थियो । सभाको प्रारम्भमा भिक्षु सुबोधानन्द महास्थिरसमक्ष शील प्रार्थना भएको थियो । सभापतिको आसनबाट भिक्षु सुभग्न ल महास्थिरले बृद्धाध्रमको स्थापनाकालदेखि हालसम्म चन्दा दिई सहयोग गर्ने महानुभावहरूको चिरस्मरण रहने कुरा बताउनुभयो ।

रक्तदान

२०५५ आषाढ २५, मोरंग -

भगवान् बुद्धको जीवनी सम्बन्धमा ६ योगले संपन्न भएको आषाढपूर्णिमाको उपलक्ष्यमा विराटनगर युवा बौद्धसंघले आयोजना गरेको एक समारोहमा संघका अध्यक्ष मोहनकृष्ण ताम्राकार एवं विराट बौद्ध संघका अध्यक्ष धर्मांकुमार हलबाईले भगवान् बुद्धको जीवनीमाथि प्रकाश पार्नुभयो । लालधन शाक्यको प्रमुख प्रातिष्ठानिमा संपन्न भएको सो वेला उपासिकासंघ परिवार-बाट बुद्धपूजा गरिएको थियो । महेगकुमार ताम्राकार एवं ज्ञानुराजा वज्राचार्यबाट संचालित भएको उक्त आयोजनाको लागि कृष्णोपाल ताम्राकार र जमुना ताम्राकारका परिवारद्वारा आर्थिक सहयोग प्राप्त भएको थियो । सो पावन दिनको उपलक्ष्यमा निम्न २४ जना महानुभावले रक्तदान गर्नुभएको थियो - ताम्राकारहरू कृष्णोपाल, राजु, रुद्र, विक्रम, रुपेशकुमार, मनोज, सुश्री अमिता, प्रधानहरू सुजन, विकास, सुश्री सुजाता, श्रीमती नारायणदेवी, श्रेष्ठहरू प्रताप, राजन, कमल, हेमन्त, श्रीमती नारायणदेवी; रवीन्द्र राई,

बिनोद तुलाधर, पुरुषोत्तम सुवेदी, ज्ञानुराजा वज्राचार्य, लक्षणप्रसाद शाह, किरोज घिमिरे, श्रीमती गंगादेवी हलबाई र श्रीमती भीनादेवी सिंकःभि ।

आषाढपूर्णिमाको कार्यक्रम

२०५५ आषाढ २७, रुपन्देही -

बौद्ध पञ्चहरूमा मानिने आषाढपूर्णिमा महोत्सव-को उपलक्ष्यमा धर्मोदय सभा बुटवल शाखाले प्रेमलाल उदासको संयोजनमा रक्तदान कार्यक्रम राखी एक समारोहको आयोजना गरियो । पद्मचंत्यविहार बुटवलमा संपन्न रक्तदान कार्यक्रममा पूर्णकाजि शाक्य, ज्ञानरत्न वज्राचार्य, तोर्थलाल शाक्य, सुधी सचिता शाक्य, पूर्ण-रत्न वज्राचार्य, ज्ञानेन्द्रिय तुलाधर, श्रीमती माया श्रेष्ठ, अनुपविक्रम शाह, विमिसार शाक्य, सुश्री माया शाक्य र श्रीमती माया शाक्यद्वारा रक्तदान गरिएको थियो ।

रक्तदाताहरूको लागि रामबहादुर शाक्य र अमृतलाल शाक्यबाट दूध, महेन्द्रराज शाक्यबाट मिठाई, सुरेन्द्रलाल श्रेष्ठबाट फलफूल र रघुनाथ प्रधानबाट जूस प्रदान गरिएको थियो । योगेन्द्रपणि तुलाधरबाट उद्घोषित उक्त कार्यक्रममा शाखाका सचिव पूर्णकाजि शाक्यबाट धन्यवाद ज्ञापन एवं शाखाका उपाध्यक्ष सूर्जलाल गुरुङबाट रक्तदाता एवं वस्तु दिई सहयोग गर्नेहरूलाई प्रशंसाप्रद प्रदान गर्नुभएको थियो ।

[नेपालभाषा]

धार्मिक प्रवचन

१११० दिल्लाध्व १५, ये -

धर्मोदय सभाया ग्रवसालय लय लय्पर्ति पुर्ति कुन्हु ज्ञानादेवंगु धार्मिक प्रवचनया इवलय प्रवचक लोक-

बहादुर शाक्यं प्रवचन यासे बौकृत्य् नेपालय् प्रचलित
बुद्धधर्मया स्वंगुनि निकाययात् न्हाथनाः धैविज्यात्—
“बुद्धं थः निर्बाचि प्राप्त यानाः बुद्धं जूःखु मखु, संसारय्
दुःखया समस्या दुश्मिति बुद्धीयात् समाधान यायेमाल
धकाः लग्य् जूःखु हे बुद्धया लक्ष्य खः। सिद्धान्त व
व्यवहार स्वयंके हनेमाल धकाः बोधिसत्त्वपिसं चर्या
याःगु खः। बौकृत्य् नेपालय् बोधिचर्या धकाः मनां
पाठ यावे जक न्यावें यानाच्चन। कर्पिंगु दुःख गथे यानाः
तके के धकाः स्वयाः फक्व ति कुतः यायेगु ज्योमाः।
राजनैलिक व नामाजिक नेतातसें कना ला च्चन तर ज्यां
मयाः। स्वयं प्रयोग मजुल। भिगु चित्त हे खनेमन्त।
उःयात भावत यायेगु दानपारमिताकथं ज्यीमखु, इव ला
भ जु स्वार्व दुर्तिया लागी द्यःयात घूस नके थे जक जुल।
चिच्छीवन्तु शील पालन मयायेकं ततःधंगु शील पालन याये
कुमखु। वर्चसीलयात् लसकुसन्वन्तु थे जक यानाच्चन,
व्यवहारय् यदः।”

अन्दून तथा प्रवचन समितिया संयोजक सुवर्ण
मामव्याप्तावे न्हाकूःगु थुगु इलय् सभाया वरिष्ठ उपाध्यक्ष
तोऽस्तेन वज्ञाचार्यं सुभाय् देछासे शील क्याः तोरय्
यावे नर्व, पालन याये फक्व जक शील कायेमाः
धैविज्यात्।

धर्मदेशना

१११८ गुलाथ्व नवमी, यै—

कनया वैधाहाया मञ्चुधीनक महाविहारय्
सुलाया लसताय् उक्त विहारया संरक्षण सुधार संघया
म्बायास्य जूःखु धर्मदेशना ज्याइवःस धर्मदेशना यासे लिक्षु
सुनेवं धैविज्यात्—‘गुरुं न बालाःगु धर्म व उकीया उप-
देश पालन यानागुया फल प्राप्त ज्याच्चनी। द्यःया
न्हाजे जस्ति यानाः दुःख तकेत स्वै तर थम्ह हे दुःख

तकेगु उपाय मयायेकं दुःख तनीमखु। मनुखं थःगु शरण
थम्ह हे कायेमाः, लैपिके शरण कैच्वैतले थःगु उद्धार
ज्यी याहु।”

संघया सदस्य-सचिव सुवर्ण शाक्यं उगु ज्याइवः
न्हाकुसे धर्म धंगु पाठ पुजा जक मखु बानिचानि निकेत
श्रम्भायास यानाः बानिव्यहोरा बालाकेगु खः धैविज्यात्।
सूर्यरत्न वज्ञाचार्यं बेला यानाः स्वयम्भूया तुतः अवना-
विज्याःगु व कण्ठदेवी वज्ञाचार्यपाखें बुद्धया विषयय्
चिनाखें प्रस्तुत जूःखु खः। संघया उपाध्यक्ष बुद्धयात
पुष्पाचर्चन यानाः न्हाःगु उगु देशनाया इलय् कोषाध्यक्ष
नेमकर शाक्यं धर्मदेशक भिक्षुयात दिल्लिना लःह्लाःगुया
नायं उपस्थित जनसमूहपाखें दानप्रदान नं जूःगु खः।

नेपालय् नेपाःमि धर्ममाचरिय स्वमह दत
१११९ गुलाथ्व ५-

संयुक्त स्थानमार सरकारं न्हाकातःगु बुद्धधर्म व
पालिया ‘धर्ममाचरिय’ धंगु परीक्षाय् अगग्नायि अनगा-
रिका प्रथम श्रेणीइ उत्तीर्ण जूःगु दु। भिक्षु जानपूर्णिक
महास्थविर व धर्मवती अगग्नारिकापि न्हापा हे धर्मा-
चरिय ज्याविज्याःपि खः। आः स्वमहम्ह कथं अगग्नायि
(अगग्नानो) थपय जूःगु खः।

यल, नागब्रह्मालय् वि. सं. २०२६ स जन्म जूःम्ह
पूनिता धाख्वाः बी. एस्सी. ब्वने धुँकूम्ह व परियति
सधर्म पालकतक अध्ययन यानाः जिदे न्हाः अगग्नायिया
नाम अगग्नारिका जूःम्ह खः। थैनेया स्थानमारया धर्म-
परीक्षाय् दक्षियव् अप्वः नम्बर हयाः सम्मानित न
जूःम्ह खः।

सिरपाः इन

१११ गुलाथ्व २, यल—

लोटस रिसर्च सेटरपाखें ब. सं. २५४२ दं

बुद्धजयन्तीया पुनोत उपलक्ष्यय जूगु 'बुद्धधर्मय मुदिता' विषयया निबध्नप्रतियोगिताया लिच्छवः पित्रेणु व सिरपाः इनेगु इया सेन्टरया अध्यक्ष डा. वज्रराज शाक्यया सभापतित्वय क्वचाल। वसपोलं नहाप, त्वयू व लिपांत्वू जूपि निबन्धकारपि छसीकर्त्तुं सुश्री अमरा शाक्य यत्, सुश्री सुदर्शना दर्शनधारी ये व सुश्री ललिता धार्लवा: यर्लपित छसीकर्त्तुं २५०० ।-, २००० ।- व १५००।- तका, दसिपौ, पलेस्वां पत्रिका छगु छगु व प्रभृष्ट व न्याम्ह-म्ह जूपि सुश्री सानुशोभा शाक्य व लक्ष्मीचन्द्र वज्राचार्य खोपयित न्यासः न्यासः दाया नापं दसिपौ व पत्रिका लःलहानाविज्यात। मेपि सहभागीपित वसुन्धरादेवी छगु अध्ययन सफू व पलेस्वां पत्रिका प्रदान जूगु जूल।

मूपाहाँया थासं भिक्षु अश्वघोष महास्थविरं निबन्धकारपिसं थःगु स्वतन्त्र विचाः बीगुली जोड बीमाःगु खेया सत्त्वाह व्याविज्याःगु उगु इलय् निबन्ध मूल्यांकनकर्त्तापाखे प्रा. मुवर्णं शाक्यं निबन्ध मूल्यांकन यानागु अनुभव न्यूव्वसे निबन्धकारपि सहित व्यासाःखलःपि सकले व्यावहारिक ज्वीमाःगु विचाः पर्वकाविज्यात। पं. हेमराज शाक्य, केदार शाक्य व निबन्धच्चविमिपिनिपाखे हिरण्यराज वज्राचार्यपिसं थःथःगु मन्तुना

प्यंकूगु उगु इलय् सभापतिया आसनं डा. शाक्यं अनु-सन्धानया ज्याय् तिबः ज्वीकर्त्तुं सेन्टर निबन्ध प्रतियोगिताया ज्याइदः संचालन यानावःगु जानकारी विद्य-विज्यात। थुगु सभाया सुरुइ सेन्टरया व्यवस्थापक सी. वी. वज्राचार्यपाखे लसकुसन्वकु जूगु खः।

आजीवन ग्राहक् यथ

१११= गुलाथ १, ये -

आनन्दभूमि लय् पौया आजीवन ग्राहक् तंसाभन येया अटकोनारायणस्थानया डा. केशरीलक्ष्मी भानधर थप जूगु दु। थथे हे आजीवन ग्राहक ज्याः न थुगु बौद्धधारिक पत्रिका आनन्दभूमियात ग्राहालिकर्त्तुं दां तका ३०० ।- मोहनराज वज्राचार्यपाखे हार्प प्राप्त जूगु दु।

सुभाय्

१११= गुलाथ २० -

आनन्दभूमिया थुगु दे॒२६ ल्याः४ या कभर पेजय् चवंगु दीपकर तथागतया किपा: उपलब्ध यानाव्यूस्त्वह, नातिकाजी पहजंग व थयां न्हाया ल्याः२-३ स आनन्दकुटीइ जूगु समारोह क्वचायेकाः जुजु बीरेन्द्रिया कितिसवारी जूगु किपा उपलब्ध याकाव्यूस्त्व भंगल मोहन श्रेष्ठयात आनन्दभूमि सुभाय् देलाःगु जूल।

दिवंगत आचार्य भिक्षु डा. अमृतानन्द महास्थविरं च्चयाविज्याःगु

बुद्ध शासनको इतिहास (प्रथम भाग)

भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरं अनुवाद यानाविज्याःगु

'लोक नीति' व 'धम्मपददु कथा' (भाग २) अथेहे

न्हुच्छेवहादुर वज्राचार्यं च्चयाविज्याःगु

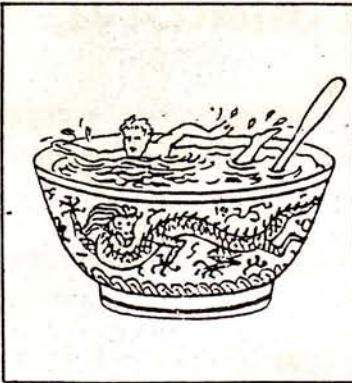
The Story of the Buddha (Book Two), "नेपाली बौद्धहरू विउँस"

सफूत पिदंगु दु, छगु छगु प्रति न्यानाः स्वयेगु ल्वःमंकादीमते।

स्वापुः- आनन्दकुटीविहार, स्वयम्भू। फोन २७१४२०, पो. व. न. ३००७

आनन्दमूमिको सानुरोध जानकारी

१. व्यवस्थापनसम्बन्धका केही कठिनाइले ग्राहकहरूमा समयमा पत्रिका पुऱ्याउन नसकिएको मा क्षमाप्रार्थी हुदै नयाँ वर्षको शुरूअंकदेखि समयमा पत्रिका पुऱ्याउने यथासम्भव प्रयत्नरत रहने भएको छ ।
२. ग्राहकको म्याद सकिएका ले निरन्तरताको लागि शुल्क पठाई नवीकरणगर्नुहुन अनुरोध छ ।
३. आजीवन ग्राहक वा साधारण ग्राहकपर्यन्तमा पत्रिका नपुगेका ले आफ्नो पूर्ण ठेगाना लेखी पत्रिका नपुगेको सूचना पोष्ट बक्स नं. ३००७ वा संपादक, व्यवस्थापक, प्रकाशकमध्ये सुविधा पर्ने ठाउँमा लिखित खबर पठाउनुहुन अनुरोध छ ।
४. पहिले हुलाकदर्ता टिकट सहुलियत पाइआएको मा हाल सो सहुलियत उपलब्ध नहुने पोष्ट अफिसको व्यवस्था भएको ले पोष्टबाट पत्रिका पठाइने ठाउँमा पोष्टेज शुल्क छुई लाग्ने भएको छ ।
५. नयाँ ग्राहक अभियान भइरहेको छ । यथाशीघ्र साधारण वा आजीवन शुल्क क्रमशः ६०/- वा १०००/- बुझाई सदस्यता ग्रहण गर्नुहुन अनुरोध छ ।
६. विज्ञापनदाता बन्नुभई आफ्नो व्यापारको प्रचार तथा बुद्धधर्मप्रतिको श्रद्धा अभिव्यक्तिगरी पत्रिकालाई सहयोग गर्नुहुन अनुरोध छ ।
७. लेखकहरूले लेख पठाउनुहुन्दा साइज मिलेको कागजमा एकतिरमात्र बुझिने राम्रो अक्षरले लेखिल्याएको हुनुपर्दछ ।
८. अंकर स्पष्ट नभएका फोटोकपी, कार्बोनकपी र लेखाइ भएको लेख रचना स्वतः निस्क्रिय रहनेछ ।
९. दौङ्गर्तिविधिसम्बन्धी समाचार पठाउँदा छोटो, उपलब्धिपूर्ण कुरामात्र उल्लेख गरी पठाउनुहुन अनुरोध छ । प्रत्येक औसीपछि पठाइएको समाचार पछिल्लो अंकमा मात्र राख्न सकिने छ ।
१०. विज्ञापनदर निम्नप्रकार छः-
 - (क) सबभन्दा पछाडिको कभरको पूरा पृष्ठको ३०००/- र आधा पृष्ठको १६००/-
 - (ख) भित्री कभरमा पूरा पृष्ठको २०००/- आधा पृष्ठको ११००/- र चौथाइ पृष्ठको ६००/-
 - (ग) साधारण पेजमा पूरा पृष्ठको १०००/- आधा पृष्ठको ६००/- र चौथाइ पृष्ठको ४००/-

Get Yourself Into a Soup

TIEN-SHAN

*Strangely, you would'nt regret it, but
love it. Because the soups (like every
thing else at the Tien Shan) are
something very very special.
So drop in and find yourself in a soup.*

SHANGRI-LA

Kathmandu Tel : 412999

We Make You Feel Great !